PRESUDA SUDA (peto vijeće)

31. ožujka 1993.(*)

„Usklađena djelovanja između poduzetnika sa sjedištem u državama nečlanicama, koja utječu na prodajne cijene za kupce sa sjedištem u Zajednici"

U spojenim predmetima „drvna pulpa",

C-89/85,

1. **A. Ahlström Osakeyhtiö**, Helsinki,

2. **United Paper Mills Ltd**, Valkeakoski, pravni sljednik poduzetnika Joutseno-Pulp Osakeyhtiö, Joutseno,

3. **Kaukas Oy, Lappeenranta**, pravni sljednik poduzetnika Oy Kaukas AB, Lappeenranta,

4. **Oy Metsä-Botnia AB**, Espoo, pravni sljednik poduzetnika Kemi Oy, Kemi,

5. **Oy Metsä-Botnia AB**, Espoo,

6. **Metsä-Serla Oy**, Helsinki, pravni sljednik poduzetnika Metsaeliiton Teollisuus Oy, Espoo,

7. **Veitsiluoto Oy**, Kemi, pravni sljednik poduzetnika Oulu Oy, Oulu,

8. **Wisaforest Oy AB**, Pietarsaari, pravni sljednik poduzetnika Oy Wilh. Schauman AB, Helsinki,

9. **Sunilà Osakeyhtiö**, Sunila,

10. **Veitsiluoto Oy**, Kemi,

11. **Finncell**, Helsinki,

12. **Enso-Gutzeit Oy**, Helsinki**,**

koji su svi poduzetnici uređeni finskim pravom, koje zastupa A. von Winterfeld, član odvjetničke komore u Kölnu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu E. Arendta, 8-10 rue Mathias Hardt,

tužitelji,

protiv

RADNI PRIJEVOD

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan i G. zur Hausen, pravni savjetnici, i P. J. Kuyper, član pravne službe, u svojstvu agenata, uz asistenciju S. Bösea iz Belmont European Community Law Office u Bruxellesu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

C-104/85,

Bowater Incorporated, Darien, Connecticut, Sjedinjene Američke Države, koji zastupaju D. Vaughan, *QC*, i D. F. Hall, *solicitor*, iz Linklaters & Paines u Londonu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Elvinger & Hoss, 15 Côte d' Eich,

tužitelj,

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan, pravni savjetnik, B. Clarke-Smith i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

C-114/85,

The Pulp, Paper and Paperboard Export Association of the United States, Bethlehem, Pennsylvania, Sjedinjene Američke Države, grupacija koja obuhvaća američke poduzetnike

1. **The Chesapeake Corporation**, West Point, Virginia,

2. **Crown Zellerbach Corporation**, San Francisco, California,

3. **Federal Paper Board Company Inc.**, Montvale, New Jersey,

4. **Georgia-Pacific Corporation**, Atlanta, Georgia,

5. **Scott Paper Company**, Delaware County, Pennsylvania,

6. **Weyerhaeuser Company**, Tacoma, Washington,

koje zastupaju M. Waelbroeck i A. Vandencasteele, članovi odvjetničke komore u Bruxellesu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu E. Arendta, 8-10, rue Mathias Hardt,

RADNI PRIJEVOD

tužitelji,

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan, pravni savjetnik, B. Clarke-Smith i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

koju podupire

Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske, koju zastupaju Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor i Lucinda Hudson iz Treasury Solicitor's Department, u svojstvu agenata, uz asistenciju profesorice Rosalyn Higgins, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u veleposlanstvu Ujedinjene Kraljevine, 14, boulevard Roosevelt,

intervenijent,

C-116/85,

St Anne-Nackawic Pulp and Paper Company Limited, Nackawic, New Brunswick, Kanada, koji zastupa D. Voillemot, član odvjetničke komore u Parizu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu J. Loescha, 8, rue Zithe,

tužitelj,

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan, pravni savjetnik, B. Clarke-Smith i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

C-117/85,

International Pulp Sales Company, New York, koji zastupaju I. Van Bael i J. F. Bellis, članovi odvjetničke komore u Bruxellesu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Messrs Elvinger & Hoss, 15, Côte d' Eich,

tužitelj,

RADNI PRIJEVOD

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan pravni savjetnik, B. Clarke-Smith i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

C-125/85,

Westar Timber Limited, Kanada, koji zastupaju C. Stanbrook, *QC*, i M. Siragusa, član odvjetničke komore u Rimu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Elvinger & Hoss, 15, Côte d' Eich,

tužitelj,

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan, pravni savjetnik, K. Banks i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

koju podupire

Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske, koju zastupaju Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor i Lucinda Hudson iz Treasury Solicitor's Department, u svojstvu agenata, uz asistenciju profesorice Rosalyn Higgins, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u veleposlanstvu Ujedinjene Kraljevine, 14, boulevard Roosevelt,

intervenijent,

C-126/85,

Weldwood of Canada Limited, Kanada, koji zastupaju Christopher Prout i Alice Robinson, *barristers*, kao i J. M. Cochran iz Wilkie Farr i Gallagher u Parizu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Elvinger & Hoss, 15, Côte d' Eich,

tužitelj,

RADNI PRIJEVOD

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan pravni savjetnik, K. Banks i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

koju podupire

Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske, koju zastupaju Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor i Lucinda Hudson iz Treasury Solicitor's Department, u svojstvu agenata, uz asistenciju profesorice Rosalyn Higgins, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u veleposlanstvu Ujedinjene Kraljevine, 14, boulevard Roosevelt,

intervenijent,

C-127/85,

MacMillan Bloedel Limited, Kanada, koji zastupaju C. Stanbrook, *QC*, kao i P. Sambuc i Dr. D. Schroeder, članovi odvjetničke komore u Kölnu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Elvinger & Hoss, 15, Côte d' Eich,

tužitelj,

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan, pravni savjetnik, K. Banks i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

koju podupire

Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske, koju zastupaju Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor i Lucinda Hudson iz Treasury Solicitor's Department, u svojstvu agenata, uz asistenciju profesorice Rosalyn Higgins, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u veleposlanstvu Ujedinjene Kraljevine, 14, boulevard Roosevelt,

intervenijent,

C-128/85,

RADNI PRIJEVOD

Canadian Forest Products Limited, Kanada, koji zastupaju C. Stanbrook, *QC*, i M. Siragusa, član odvjetničke komore u Rimu, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Elvinger & Hoss, 15, Côte d' Eich,

tužitelj,

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan, pravni savjetnik, K. Banks i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

koju podupire

Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske, koju zastupaju Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor, i Lucinda Hudson iz Treasury Solicitor's Department, u svojstvu agenata, uz asistenciju profesorice Rosalyn Higgins, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u veleposlanstvu Ujedinjene Kraljevine, 14, boulevard Roosevelt,

intervenijent,

C-129/85,

Fletcher Challenge Canada Limited, Kanada, koji zastupa C. Stanbrook, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Elvinger & Hoss, 15, Côte d' Eich,

tužitelj,

protiv

Komisije Europskih zajednica, koju zastupaju A. McClellan pravni savjetnik, K. Banks i P. J. Kuyper, članovi pravne službe, u svojstvu agenata, kao i N. Forwood, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u uredu Roberta Haydera, predstavnika pravne službe Komisije, Centar Wagner, Kirchberg,

tuženik,

koju podupire

RADNI PRIJEVOD

Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske, koju zastupaju Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor, i Lucinda Hudson iz Treasury Solicitor's Department, u svojstvu agenata, uz asistenciju profesorice Rosalyn Higgins, *QC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourgu, u veleposlanstvu Ujedinjene Kraljevine, 14, boulevard Roosevelt,

intervenijent,

povodom zahtjeva za poništenje odluke Komisije od 19. prosinca 1984. koja se odnosi na postupak na temelju članka 85. Ugovora o EEZ-u (IV/29.725 – Drvna pulpa) (SL 1985, L 85, str. 1.),

SUD (peto vijeće),

u sastavu: G. C. Rodríguez Iglesias, predsjednik vijeća, M. Zuleeg, R. Joliet, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Darmon,

tajnik: H. A. Ruehl, glavni administrator,

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu i nakon usmenog postupka održanog 12. i 13. studenoga 1991.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 7. srpnja 1992.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Različitim zahtjevima, podnesenima tajništvu Suda između 4. i 30. travnja 1985., finski poduzetnici A. Ahlström Osakeyhtiö, United Paper Mills Ltd, pravni sljednik poduzetnika Joutseno-Pulp Osakeyhtiö, Kaukas Oy, pravni sljednik poduzetnika Oy Kaukas AB, Oy Metsae-Botnia AB, pravni sljednik poduzetnika Kemi Oy, Oy Metsae-Botnia AB, Metsae-Serla Oy, pravni sljednik poduzetnika Metsaeliiton Teollisuus Oy, Veitsiluoto Oy, pravni sljednik poduzetnika Oulu Oy, Wisaforest Oy AB, pravni sljednik poduzetnika Oy Wilh. Schauman AB, Sunilà Osakeyhtiö, Veitsiluoto Oy, Finncell i Enso-Gutzeit Oy (u daljnjem tekstu: finski tužitelji), američki proizvođač Bowater Incorporated (u daljnjem tekstu: Bowater), američki poduzetnici The Chesapeake Corporation, Crown Zellerbach Corporation, Federal Paper Board Company Inc., Georgia-Pacific Corporation, Scott Paper Company i Weyerhaeuser Company (u daljnjem tekstu: članovi KEA-e), kanadski poduzetnik St Anne-Nackawic Pulp and Paper Company Ltd (u daljnjem tekstu: St Anne), američki

RADNI PRIJEVOD

poduzetnik International Pulp Sales Company (u daljnjem tekstu: IPS), kanadski poduzetnik Westar Timber Ltd (u daljnjem tekstu: Westar), kanadski poduzetnik Welwood of Canada Ltd (u daljnjem tekstu: Welwood), kanadski poduzetnik MacMillan Bloedel Ltd (u daljnjem tekstu: MacMillan), kanadski poduzetnik Canadian Forest Products Ltd (u daljnjem tekstu: Canfor) i poduzetnik British Columbia Forest Products Ltd, sada Fletcher Challenge Canada Limited (u daljnjem tekstu: British Columbia), podnijeli su, na temelju članka 173. stavka 2. Ugovora o EEZ-u, tužbe za poništenje odluke Komisije 85/202/EEZ od 19. prosinca 1984. koja se odnosi na postupak na temelju članka 85. Ugovora o EEZ-u (SL 1985, L 85, str. 1.).

2 Rješenjem od 16. prosinca 1987. Sud je odlučio spojiti deset predmeta radi vođenja postupka i donošenja presude.

3 U pobijanoj odluci Komisija je utvrdila kako su četrdeset proizvođača drvne pulpe i tri njihova strukovna udruženja počinili povredu članka 85. stavka 1. Ugovora usklađenim djelovanjem u pogledu cijena. Od četrdeset i tri adresata odluke, njima trideset i šest izrečene su kazne čiji je iznos između 50.000 i 500.000 ekija.

A – Proizvod

4 Proizvod zbog kojeg je došlo do navodnog usklađenog djelovanja jest izbijeljena sulfatna pulpa koja se dobiva kemijskom preradom celuloze i koristi se za proizvodnju papira visoke kvalitete.

5 Izbijeljena sulfatna pulpa proizvodi se od mekog drva i tvrdog drva. Budući da meko drvo ima dulja i čvršća vlakna, ono je bolje kvalitete. Unutar ovih dviju kategorija pulpe se dalje dijele u dvije podskupine: pulpe koje se dobivaju iz drva podrijetlom iz zemalja sjevera, koje je raslo razmjerno sporo, i pulpe koje se dobivaju iz drva koje potječe iz zemalja juga. To je stupnjevanje dovelo do četiri cjenovne razine koje odgovaraju – silaznim redoslijedom – mekom drvu zemalja sjevera, mekom drvu zemalja juga, tvrdom drvu zemalja sjevera i tvrdom drvu zemalja juga.

6 Papir se proizvodi od mješavine pulpe čiji sastav ovisi o kvaliteti i karakteristikama koje proizvođač želi da papir ima, kao i o potencijalu njegove opreme. Unutar svake kategorije proizvoda pulpe su u velikoj mjeri međusobno zamjenjive, međutim kad se jednom mješavina odredi, proizvođač je nerado mijenja zbog bojazni da će morati prilagođavati opremu i provoditi dugotrajna i skupa testiranja.

7 Za proizvođača cijena pulpe čini 50 % do 75 % troška papira.

B – Proizvođači

8 U vrijeme nastanka činjenica više od pedeset poduzetnika prodavalo je pulpu u Zajednici. Većina ih je imala sjedište u Kanadi, Sjedinjenim Američkim Državama, Švedskoj i Finskoj. Prodaja se odvijala preko podružnica, zastupnika ili ogranaka sa sjedištem u Zajednici. Često je jedan zastupnik zastupao više proizvođača.

9 Svi finski poduzetnici bili su članovi Finncella, osim poduzetnika Enso-Gutzeit koji se povukao 31. prosinca 1979. Svrha Finncella, koji je osnovan 1918. godine, jest

RADNI PRIJEVOD

prodaja u svoje ime i za svoj račun pulpe koju proizvode njegovi članovi, kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu. S tim ciljem utvrđuje cijene i distribuira među svojim članovima narudžbe koje prima.

10 Američki tužitelji, osim Bowatera, bili su članovi udruženja Pulp, Paper and Paperboard Export Association of the United States, koje se prije zvalo Kraft Export Association (u daljnjem tekstu: KEA). KEA je osnovana na temelju zakona Webb Pomerene Act od 10. travnja 1918., prema kojem američki poduzetnici mogu, bez povrede američkog antitrustovskog zakonodavstva, osnivati udruženja za zajedničko promicanje svojeg izvoza. Taj zakon proizvođačima između ostaloga omogućuje razmjenu informacija o stavljanju svojih proizvoda na inozemna tržišta i dogovaranje izvoznih cijena. Proizvođač IPS povukao se iz KEA-e 13. ožujka 1979.

11 Većina proizvođača pulpe proizvode papir ili su dio grupa koje proizvode papir i stoga izravno prerađuju značajan dio pulpe koju proizvode. Međutim, pobijana odluka odnosi se isključivo na tržišnu pulpu, to jest pulpa koju navedeni proizvođači nude na prodaju na europskom tržištu. C – Kupci i poslovna praksa

12 Tijekom spornog razdoblja pojedinačni proizvođač uglavnom je imao oko 50 kupaca u Zajednici, osim Finncella koji ih je imao 290.

13 Proizvođači pulpe obično su sa svojim kupcima sklapali dugoročne ugovore o opskrbi koji su trajali do pet godina. Tim je ugovorima proizvođač jamčio svojim kupcima mogućnost da svakog tromjesečja otkupe minimalnu količinu pulpe po cijeni koja nije bila veća od one koju je on najavio na početku tromjesečja. Kupac je sa svoje strane mogao kupiti više ili manje od količine koja je bila rezervirana za njega i mogao je pregovarati o smanjenju cijene u odnosu na onu koja je najavljena.

14 „Tromjesečne najave" bile su uobičajena trgovačka praksa na europskom tržištu pulpe. Prema tom sustavu, proizvođači su nekoliko tjedana a ponekad i nekoliko dana prije početka svakog tromjesečja obavještavali svoje kupce i agente o cijenama, obično utvrđenima u dolarima, koje su u predmetnom tromjesečju htjeli ostvariti za svaku vrstu pulpe. Cijene su se razlikovale ovisno o tome je li pulpu trebalo isporučiti u luke u sjeverozapadnoj Europi (zona 1) ili u mediteranske luke (zona 2). Cijene su obično objavljivane u specijaliziranom tisku.

15 Konačne cijene zaračunane kupcima (u daljnjem tekstu: transakcijske cijene) mogle su biti ili identične najavljenim cijenama ili niže kada se kupcima odobravaju rabati ili različite pogodnosti plaćanja.

D – Administrativni postupak

16 Nakon provedbe istražnih radnji na temelju članka 14. Uredbe Vijeća br. 17 od 6. veljače 1962., Prve uredbe o provedbi članaka 85. i 86. Ugovora (SL 13, str. 204., u daljnjem tekstu: Uredba br. 17) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 3.), Komisija je 1977. godine izjavila da je u industriji pulpe otkrila niz ograničavajućih djelovanja i sporazuma koji nisu bili prijavljeni na temelju članaka 4. i 5. te uredbe.

RADNI PRIJEVOD

17 Nakon dovršenja tih istražnih radnji Komisija je odlučila na vlastitu inicijativu pokrenuti postupak na temelju članka 3. stavka 1. Uredbe br. 17 protiv pedeset sedam proizvođača pulpe, odnosno njihovih udruženja, sa sjedištem u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi, Finskoj, Norveškoj, Švedskoj, Ujedinjenoj Kraljevini, Španjolskoj i Portugalu. Stoga je 4. rujna 1981. tim proizvođačima dostavila obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku. U dopisu priloženom uz obavijest njih se tereti da su sudjelovali u dogovoru o cijenama kroz usklađeno djelovanje, u odlukama udruženja, zajedničkim organizacijama, sporazumima o prodajnim uvjetima i u razmjeni informacija.

18 Komisija je saslušala stranke u ožujku i travnju 1982.

19 Budući da su odgovori na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku ukazivali na to da se transakcijske cijene razlikuju od najavljenih, Komisija je, u skladu sa svojim ovlastima iz članka 11. Uredbe br. 17., u rujnu 1982. zatražila od predmetnih strana da dostave dokaz o tome. Nakon toga Komisiji je upućeno više od 100.000 računa i kredit nota.

E – Odluka

20 Komisija je 19. prosinca 1984. donijela pobijanu odluku. Kako je ranije navedeno, ta je odluka upućena na četrdeset i tri primatelja obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku. Šestero primatelja odluke ima sjedište u Kanadi, njih jedanaest u Sjedinjenim Američkim Državama, dvanaest u Finskoj, jedanaest u Švedskoj, jedan u Norveškoj, jedan u Portugalu i jedan u Španjolskoj. Kazne u iznosu od 50.000 do 500.000 ekija izrečene su za samo trideset šest primatelja. Norveški, portugalski i španjolski primatelji, kao i jedan švedski proizvođač, dva finska proizvođača i jedan proizvođač iz Sjedinjenih Američkih Država, nisu kažnjeni.

21 Članak 1. odluke, u kojem se navode razne povrede članka 85. stavka 1. Ugovora, sadržava pet stavaka.

22 Prema članku 1. stavku 1. svi finski tužitelji, osim Finncella, zatim tužitelji iz Sjedinjenih Američkih Država, osim poduzetnika Chesapeake Corporation i Scott Paper Company, te kanadski tužitelji, usklađeno su djelovali, kao i jedan od njihovih američkih konkurenata te neki švedski i norveški konkurenti, „u pogledu cijena izbijeljene, sulfatne, drvne pulpe, koje su bile najavljene za isporuke u Europsku ekonomsku zajednicu", tijekom cijelog ili dijela razdoblja od 1975. do 1981.

23 Prema članku 1. stavku 2. svi finski tužitelji, osim Finncella, američki i kanadski tužitelji, osim poduzetnika St Anne, sudjelovali su, s nekim od svojih američkih i švedskih konkurenata, u usklađenom djelovanju u pogledu stvarnih transakcijskih cijena koje se zaračunavaju u Zajednici, barem kupcima u Belgiji, Francuskoj, Saveznoj Republici Njemačkoj, Nizozemskoj i Ujedinjenoj Kraljevini, tijekom cijelih ili dijela godina 1975. i 1976. kao i 1979. do 1981.

24 Prema članku 1. stavku 3. svi američki tužitelji koji su bili članovi KEA-e usklađeno su djelovali u pogledu najavljenih cijena i stvarnih transakcijskih cijena za isporuku drvne pulpe, te su razmjenjivali individualizirane podatke o cijenama tih isporuka.

RADNI PRIJEVOD

Utvrđeno je da je osobito sama KEA preporučivala cijene tih isporuka. Međutim, za te prekršaje kazne nisu izrečene.

25 Prema članku 1. stavku 4. Finncell i kanadski proizvođač St Anne razmjenjivali su u okviru Fidesa s nizom drugih švedskih, norveških, španjolskih i portugalskih proizvođača individualizirane podatke o cijenama isporuke pulpe od tvrdog drva u Europsku ekonomsku zajednicu od 1973. do 1977.. Iz obrazloženja odluke razvidno je da je Fides švicarsko fiducijarno društvo koje vodi istraživački i informacijski centar za europsku industriju pulpe i papira. Unutar Fidesa postoji manja skupina pod nazivom „Klub Mini-Fides", danas „Bristolski klub". Spomenute razmjene informacija odvijale su se kako unutar samog Fidesa, tako i unutar Bristolskog kluba.

26 U članku 1. stavku 5. Komisija je utvrdila kako su kanadski tužitelji Canfor, MacMillan, St Anne i Westar, kao i američki proizvođač, norveški proizvođač i nekoliko švedskih proizvođača, u ugovorima o prodaji drvne pulpe kupcima u Europskoj ekonomskoj zajednici primjenjivali odredbe o zabrani izvoza ili ponovne prodaje drvne pulpe koju su ti kupci kupili.

27 Obveza prema Komisiji, koju su preuzeli svi tužitelji osim poduzetnikâ St Anne, Bowater i IPS, priložena je odluci. Njome se predmetne stranke obvezuju da će barem 50 % svoje prodaje namijenjene za Zajednicu najaviti i zaračunati u valuti kupca, zatim da će prestati najavljivati svoje cijene na tromjesečnoj osnovi, ali da će ih zadržati „do nove narudžbe", da će svoje cijene priopćavati samo osobama koje se navode u obvezi, da će prestati s usklađenim djelovanjem u okviru KEA-e i Fidesa, te da kupcima više neće nametati zabranu izvoza ili ponovne prodaje.

28 U svojem zahtjevu tužitelji su od Suda tražili da u cijelosti ili djelomično poništi odluku Komisije ili, ako u tome ne uspiju, da smanji iznos novčane kazne koja im je izrečena. Osim toga, neki od njih od Suda su zatražili potpuno ili djelomično poništenje gore opisane obveze ili da ih se od spomenute obveze oslobodi.

29 Konačno, istodobno s podnošenjem tužbi, kanadski tužitelji British Columbia, Canfor, MacMillan, Welwood i Westar, kao i američki tužitelji koji su bili članovi KEA-e, Sudu su podnijeli zahtjev za privremenu sudsku zaštitu na temelju članka 91. Poslovnika kako bi se Komisiji naložilo da u ovom postupku ne koristi dokumente koji su joj potonji dostavili nakon rasprave niti ikakvu analizu tih dokumenata koju je Komisija mogla izraditi u pogledu transakcijskih cijena. Rješenjem od 10. srpnja 1985. Sud je odlučio odgoditi odluku o ovom zahtjevu, kao i odluku o troškovima, do donošenja odluke o meritumu.

F – Postupak pred Sudom

30 U prvoj presudi od 27. rujna 1988. (89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 i 125/85 do 129/85, Zb., str. 5193.), Sud je prvo odbio prigovor koji se temelji na pogrešci u ocjeni teritorijalnog područja primjene članka 85. Ugovora i nespojivosti odluke Komisije s međunarodnim javnim pravom, kao i na onaj o isključivoj primjeni pravila tržišnog natjecanja sadržanih u sporazumu o slobodnoj trgovini između Zajednice i Finske. Sud je zatim poništio odluku Komisije u dijelu u kojem se odnosi na udruženje Pulp, Paper and Paperboard Export Association of the United States.

RADNI PRIJEVOD

31 Rješenjem od 25. studenoga 1988. Sud je odlučio zatražiti vještačenje o paralelizmu cijena. Stručnjaci zaduženi za njegovo sastavljanje imenovani su rješenjem od 16. ožujka 1989. Upitani su mogu li dokumenti koje je Komisija koristila za izradu tablica 6. i 7. u prilogu odluci opravdati zaključak o paralelizmu najavljenih cijena i transakcijskih cijena. Što se tiče transakcijskih cijena Sud je od stručnjaka zahtijevao da iskažu razliku između dokumentacije prikupljene u istražnim radnjama i one koja je dobivena nakon obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku. Izvještaj stručnjaka s odgovorima na ova pitanja dostavljen je Sudu 10. travnja 1990.

32 Rješenjem od 25. listopada 1990. Sud je odlučio zatražiti drugo vještačenje. Stručnjaci koji su imenovani istim rješenjem, koje je u tom dijelu potvrđeno rješenjem od 14. ožujka 1991., upitani su da opišu i analiziraju karakteristike tržišta tijekom razdoblja obuhvaćenog odlukom te da kažu treba li s obzirom na te karakteristike prirodno funkcioniranje tržišta dovesti do strukture diferenciranih cijena ili strukture jedinstvenih cijena. Konačno, stručnjaci su upitani jesu li karakteristike i funkcioniranje tržišta tijekom razdoblja obuhvaćenog odlukom bile različite od onih uočenih u razdoblju prije odluke ili nakon odluke te jesu li se godine 1977. i 1978. razlikovale od preostalog razdoblja između 1975. i 1981. Stručnjaci su svoj izvještaj dostavili 11. travnja 1991.

33 Za opširniji prikaz okolnosti spora, tijeka postupka kao i tužbenih razloga i argumenata stranaka upućuje se na izvještaj za raspravu. Ovi podaci iz spisa preuzeti su samo u mjeri u kojoj je to potrebno za obrazloženje Suda.

34 Budući da se dio odluke koji se odnosi na opće usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena iz članka 1. stavka 2. izreke pobija zbog postupovnih razloga, najprije valja ispitati tu povredu. Sud će zatim nastaviti s ispitivanjem povrede koja se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu najavljenih cijena, povrede koja se odnosi na usklađeno djelovanje unutar KEA-e, povrede vezane uz razmjenu informacija unutar Fidesa i konačno povrede koja se odnosi na uključivanje odredaba o zabrani izvoza ili ponovne prodaje u ugovore ili opće uvjete prodaje.

II – Povreda koja se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena

A – Pobijana odredba

35 Kao što je spomenuto, članak 1. stavak 2. pobijane odluke utvrđuje da su pojedini kanadski, američki, finski i švedski proizvođači usklađeno djelovali u odnosu na transakcijske cijene izbijeljene sulfatne drvne pulpe.

36 Ta odredba ne navodi između koga se to usklađeno djelovanje odvijalo niti za koja tromjesečja. U odgovoru na zahtjev Suda za dodatnim pojašnjenjima Komisija je odgovorila kako su sve informacije navedene u tablici 7. u prilogu odluci, a koja se odnosi na cijene koje je svaki od proizvođača zaračunavao za svaku vrstu pulpe i za svako tromjesečje.

37 Prema objašnjenjima Komisije, svaki put kada je proizvođač za određeni proizvod u određenoj regiji i tijekom određenog tromjesečja zaračunavao istu cijenu kao drugi proizvođač, , u načelu treba smatrati da je s potonjim djelovao usklađeno. Prema tome, tablica 7. omogućuje utvrđivanje različitih vrsta usklađenog djelovanja koje se

RADNI PRIJEVOD

odvijalo ili između adresata odluke ili između adresata smještenih u istoj zemlji ili na istom kontinentu, ili između drugih adresata (vidjeti točku 81. odluke). Ta je tablica dostavljena zainteresiranim stranama samo uz navođenje njihovih imena.

B – Tužbeni razlozi tužitelja

38 Kanadski tužitelji, osim poduzetnika St Anne, američki tužitelji i finski tužitelji, zahtijevaju poništenje članka 1. stavka 2. Različiti tužbeni razlozi na koje se oslanjaju svrstavaju se u tri glavne skupine. Oni prije svega tvrde da je došlo do povrede prava obrane. Drugo, paralelizam cijena na koji se Komisija oslanja pri utvrđivanju usklađenog djelovanja ne postoji. Konačno, čak i da postoji takav paralelizam, on se ne bi pripisivao usklađenom djelovanju, nego uobičajenom funkcioniranju tržišta.

39 Prema tvrdnjama tužitelja, prava obrane povrijeđena su u bitnome na tri načina. Prvo, tužbeni razlog koji se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena nije naveden u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku koja je dostavljena tužiteljima. Drugo, taj se dio odluke temelji na dokumentima koje je Komisija prikupila nakon obavijesti pa tužitelji nisu imali prilike o njima se očitovati. Treće, Komisija je trebala organizirati zajedničku raspravu s predmetnim proizvođačima, u skladu sa svojim ovlastima na temelju članka 9. stavka 3. Uredbe Komisije br. 99/63/EEZ od 25. srpnja 1963. o raspravama predviđenima u članku 19. stavcima 1. i 2. Uredbe br. 17 (SL 1963, 127, str. 2268., u daljnjem tekstu: uredba br. 99).

C – Povreda koja se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena nije navedena u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku

40 Tužitelji tvrde, prvo, kako se obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku odnosila samo na usklađeno djelovanje u pogledu najavljenih cijena. Uključivši u svoju odluku drugu povredu koja se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena, Komisija nije poštovala odredbe članka 19. stavka 1. Uredbe br. 17 i članak 4. uredbe br. 99 koji joj nalažu da u svojoj konačnoj odluci uzme u obzir samo tužbene razloge u vezi s kojima su se predmetni poduzetnici imali priliku očitovati.

41 Komisija suprotno tome smatra da se obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku odnosila kako na usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena tako i u pogledu najavljenih cijena. Komisija se u tom smislu poziva na razne odlomke u tom dokumentu i na odgovore koje su proizvođači dali u pisanom obliku ili na raspravi. Iz tih je odgovora razvidno da su zainteresirane strane shvatile da se obavijest odnosi na oba usklađena djelovanja.

42 U svjetlu tih argumenata valja utvrditi da je u ovom slučaju obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama sročena na način da je, iako sažeta, dovoljno jasna kako bi zainteresiranim stranama omogućila da se stvarno upoznaju s postupanjem koje im Komisija stavlja na teret. Jedino je uz taj uvjet obavijest mogla ispuniti svoju funkciju koju ima na temelju propisa Zajednice, a to je da poduzetnicima pruži sve potrebne informacije koje im omogućuju urednu obranu prije nego što Komisija donese konačnu odluku (vidjeti u tom smislu presude od 15. srpnja 1970., Boehringer Mannheim/Komisija, 45/69, Zb., str. 769.; od 14. srpnja 1972., Geigy/Komisija,

RADNI PRIJEVOD

52/69, Zb., str. 787.; od 16. prosinca 1975., Suiker Unie i dr./Komisija, 40/73 do 48/73, 50/73, 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73, Zb., str. 1663.; od 14. veljače 1978., United Brands/Komisija, 27/76, Zb., str. 207.; od 13. veljače 1979., Hoffmann-La Roche/Komisija, 85/76, Zb., str. 461.).

43 U ovom predmetu, obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama podijeljena je u dva glavna dijela, jedan naslovljen „Činjenice" a drugi „Primjenjivost članka 85. stavka 1. Ugovora o EEZ-u", te ne sadržava izreku. S obzirom na taj nedostatak izreke, valja razmotriti drugi dio obavijesti kako bi se utvrdilo postupanje za koje se proizvođači terete.

44 Čitanjem dijela naslovljenog „Primjenjivost članka 85. stavka 1. Ugovora o EEZ-u" otkriva se da bi se samo jedan odlomak mogao tumačiti kao da se odnosi posebno na transakcijske cijene. To je točka 66. koja navodi kako su „sjevernoamerički proizvođači do 1978., tj. tijekom tri i pol godine, zaračunavali istu cijenu kao i skandinavski proizvođači, osim tijekom prve polovice 1977., kad su odobravali rabate i povećali svoj tržišni udjel". Drugi odlomci na koje je uputila Komisija navode u jednom slučaju, „dogovaranje o cijenama koje se odvijalo, između ostaloga, kroz sustav najavljivanja cijena", te u drugim slučajevima „cijene" u općenitom smislu, bez daljnjih pojedinosti.

45 Ne može se smatrati da tako sastavljena obavijest ispunjava gore naveden uvjet jasnoće.

46 U svjetlu takvog utvrđenja, Komisija ne može tvrditi da se obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku nije izričito odnosila na povredu u pogledu transakcijskih cijena, jer je tijekom istražnog postupka koji je prethodio obavijesti od poduzetnika zahtijevala da dostave reprezentativne račune, a ti su računi pokazali kako su se najavljene cijene i transakcijske cijene podudarale.

47 U tom pogledu valja utvrditi da se u odluci te dvije povrede ne podudaraju.

48 Prvo, neki proizvođači, kao što je Chesapeake Corporation, kažnjeni su zbog sudjelovanja u usklađenom djelovanju u pogledu transakcijskih a ne najavljenih cijena, dok su drugi proizvođači, kao što je St Anne, u obrnutoj situaciji.

49 Drugo, postoje razlike u pogledu razdoblja povreda: povreda koja se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena ne odnosi se na razdoblje od 1977. do 1978. koje je, s druge strane, obuhvaćeno prigovorom vezanim uz najavljene cijene. U tom smislu vrlo je znakovito, iako je uz odluku o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku priložena jedna jedina tablica naslovljena „Kretanja cijena na temelju cijena koje su proizvođači najavili i potvrdili" i koja obuhvaća cijelo razdoblje od 1974. do 1980., da su uz odluku priložene tri zasebne tablice, i to jedna o najavljenim cijenama (tablica 6.) koja ponavlja sadržaj gore navedene tablice, te druge dvije o transakcijskim cijenama, naslovljene „Redovne transakcijske cijene" (tablica 7.) i „Odstupanja od redovnih transakcijskih cijena u tablici 7." (tablica 8.). Tablica 7. ne obuhvaća 1977. i 1978. godinu.

50 Budući da u odluci dvije povrede imaju specifične karakteristike i da se te karakteristike odnose na elemente koji su bitni kao i sudionici usklađenog djelovanja

RADNI PRIJEVOD

ili razdoblje povrede, one su trebale biti jasno navedene u trenutku donošenja obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku. To vrijedi tim više u ovom predmetu, jer su dvije povrede dovele do primjene različitih novčanih kazni.

51 Suprotno tvrdnjama Komisije, odgovori koji su dani na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku nisu takvi da bi pokazali da su tužitelji razumjeli da obavijest obuhvaća povredu koja se odnosi na transakcijske cijene. Razni odlomci koji se navode u odgovoru na repliku u prilog toj tvrdnji zapravo su podložni dvojakom tumačenju. Razlog zbog kojeg su proizvođači na raspravi tijekom administrativnog postupka ili u svojim pisanim očitovanjima više puta spomenuli transakcijske cijene mogao je biti da dokažu ne da se nije radilo o usklađenom djelovanju suprotno onome što proizlazi iz obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama, već da – s obzirom na to da su transakcijske cijene bile različite – usklađeno djelovanje u pogledu najavljenih cijena nije imalo nikakvog utjecaja na tržište i da stoga nisu ispunjeni uvjeti propisani člankom 85. stavkom 1.

52 Iz ovoga proizlazi da tužbeni razlog koji se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena nije jasno naveden u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku i da stoga tužiteljima nije dana prilika da tijekom administrativnog postupka djelotvorno iznesu svoju obranu.

53 Slijedom toga i bez potrebe za ispitivanjem drugih tužbenih razloga članak 1. stavak 2. pobijane odluke koji se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena valja poništiti.

54 Dakle, prigovor čiji je cilj da Sud iz postupka isključi određene dokumente vezane uz tu povredu valja smatrati bespredmetnim.

55 Finski, američki i kanadski tužitelji zahtijevaju poništenje članka 1. stavka 1. odluke, prema kojem su oni, kao i drugi švedski, američki i norveški proizvođači, usklađeno djelovali „u pogledu cijena izbijeljene, sulfatne, drvne pulpe, koje su najavljene za isporuke u Europsku ekonomsku zajednicu" tijekom cijelog ili dijela razdoblja od 1975. do 1981.

56 Dopisima od 6. ožujka i 2. svibnja 1990. Sud je od Komisije zahtijevao pojašnjenje članka 1. stavka 1.

57 U svojem prvom pitanju Sud je pitao treba li se sustav tromjesečnih najava cijena koji Komisija dovodi u pitanje smatrati kršenjem Ugovora kao takvog ili je taj sustav tek dokaz usklađenog djelovanja u pogledu najavljenih cijena koje se odvijalo ranije. Odgovori Komisije nisu dali mogućnost izbora između ovih dvaju tumačenja, tako da ih oba valja razmotriti.

58 Budući da članak 1. stavak 1. ne navodi ni strane među kojima je došlo do povrede, ni tromjesečja na koja se povreda odnosi, Sud je u svojem drugom pitanju Komisiju tražio da mu dostavi ta pojašnjenja. Komisija je u svojem odgovoru navela da su svi podaci kojima raspolaže navedeni u tablici 6. priloženoj odluci. Ta tablica, naslovljena „Najavljene cijene", za svako tromjesečje spornog razdoblja navodi cijene koje su najavljivali razni proizvođači, kao i datum najava. Kako je Komisija objasnila, za sve proizvođače koji su, prema podacima u toj tablici, najavljivali istu cijenu za dano

RADNI PRIJEVOD

tromjesečje, valja smatrati da su tijekom toga razdoblja sudjelovali u usklađenom djelovanju.

A – Sustav tromjesečnih najava cijena sam po sebi predstavlja kršenje članka 85. Ugovora

59 Prema prvoj hipotezi Komisije, sam sustav tromjesečnih najava cijena predstavlja kršenje članka 85. Ugovora.

60 Prvo, Komisija smatra da su taj sustav namjerno uveli proizvođači pulpe kako bi mogli saznati cijene koje će njihovi konkurenti zaračunavati u sljedećim tromjesečjima. Objavljivanje cijena trećim stranama, osobito tisku i zastupnicima koji rade za više proizvođača puno prije njihove primjene na početku novog tromjesečja, dalo bi drugim proizvođačima dovoljno vremena da sami najave nove analogne cijene prije tog tromjesečja i da ih primjenjuju od njegova početka.

61 Drugo, Komisija smatra kako je provedba tog mehanizma imala za učinak umjetnu transparentnost tržišta omogućujući proizvođačima stjecanje brze i točne slike cijena njihovih konkurenata.

62 Prilikom odlučivanja o ovome pitanju valja imati na umu da članak 85. stavak 1. Ugovora zabranjuje sve sporazume među poduzetnicima, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje koji bi mogli utjecati na trgovinu među državama članicama i koji imaju za cilj ili posljedicu sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na zajedničkom tržištu.

63 U skladu s gore navedenom presudom Suiker Unie/Komisija (t. 26. i 173.), usklađeno djelovanje odnosi se na oblik usklađivanja između poduzetnika koji, iako nije doveo do stvaranja sporazuma u užem smislu, svjesno zamjenjuje rizike tržišnog natjecanja praktičnom međusobnom suradnjom. U istoj je presudi Sud dodao kako kriterije usklađivanja i suradnje treba razumjeti s obzirom na poimanje koje je inherentno odredbama Ugovora o tržišnom natjecanju, a prema kojem svaki gospodarski subjekt mora samostalno odrediti politiku koju namjerava slijediti na zajedničkom tržištu.

64 U ovom predmetu obavijesti proizlaze iz najava cijena korisnicima. One same predstavljaju djelovanje na tržištu koje ne može smanjiti neizvjesnost svakog poduzetnika u pogledu stavova koje će zauzeti njegovi konkurenti. U trenutku kad se svaki poduzetnik upušta u takvo postupanje, on ne može biti siguran u buduće postupanje ostalih.

65 U skladu s time valja smatrati da sustav tromjesečnih najava cijena koje su na snazi na tržištu pulpe kao takav ne predstavlja povredu članka 85. stavka 1. Ugovora.

B – Povreda koja proizlazi iz usklađenog djelovanja u pogledu najavljenih cijena

66 U drugoj hipotezi, Komisija smatra da je sustav najavljivanja cijena dokaz ranijeg usklađenog djelovanja. U točki 82. svoje odluke Komisija navodi da se radi dokazivanja takvog usklađenog djelovanja oslanjala na paralelno postupanje proizvođača pulpe u razdoblju od 1975. do 1981., kao i na različite vrste izravne ili neizravne razmjene informacija.

RADNI PRIJEVOD

67 Iz točke 82. te točaka 107. do 110. odluke slijedi da se paralelno postupanje u bitnome sastoji od sustava tromjesečnih najava cijena, od potpune istodobnosti ili skoro potpune istodobnosti najava, te od činjenice da su najavljene cijene bile istovjetne. Iz različitih teleks poruka i dokumenata spomenutih u točki 61. i daljnjim točkama odluke također je razvidno da su se određeni proizvođači sastajali i bili u kontaktu s ciljem razmjene informacija o svojim cijenama.

1. Teleks poruke spomenute u točki 61. i daljnjim točkama odluke

68 U svojim pitanjima od 6. ožujka i 2. svibnja 1990. Sud je zatražio od Komisije da navede točne zaključke koje je izvukla iz teleks poruka i dokumenata spomenutih u točki 61. i daljnjim točkama svoje odluke, odnosno da naznači između kojih je proizvođača došlo do usklađenog djelovanja utvrđenog svakom teleks porukom odnosno dokumentom, te u kojem razdoblju. U odgovoru na ovo pitanje, Komisija je navela da su ti dokumenti samo potvrdili dokaz temeljen na paralelnom postupanju te da su u skladu s time bili relevantni ne samo u pogledu poduzetnika i razdoblja koji se tamo izrijekom navode, nego i u pogledu svih poduzetnika i cijelog trajanja paralelnog postupanja.

69 U svjetlu tog odgovora te dokumente valja isključiti iz razmatranja. Budući da je identitet sudionika u usklađenom djelovanju sastavni element povrede, ne može se radi dokazivanja te povrede oslanjati na dokumente čiju dokaznu vrijednost u tom pogledu Komisija nije mogla utvrditi.

2. Ostali dokazi koje predlaže Komisija

70 Budući da Komisija ne raspolaže dokumentima koji izravno utvrđuju postojanje usklađenog djelovanja između predmetnih proizvođača, potrebno je utvrditi jesu li sustav tromjesečnih najava cijena, istodobna ili gotovo istodobna najava cijena te paralelizam tih najava, koji su utvrđeni za razdoblje od 1975. do 1981., precizan i dosljedan dokaz prethodnog usklađenog djelovanja.

71 Kako bi se odlučilo o dokaznoj vrijednosti tih različitih elemenata, valja primijetiti da se paralelno postupanje ne može smatrati dokazom usklađenog djelovanja, osim ako je usklađeno djelovanje jedino uvjerljivo objašnjenje takvog postupanja. Iako članak 85. Ugovora zabranjuje svaki oblik koluzije koji bi mogao narušiti tržišno natjecanje, on gospodarske subjekte ne lišava prava da se inteligentno prilagođavaju stvarnom ili očekivanom ponašanju njihovih konkurenata (vidjeti gore navedenu presudu Suiker Unie/Komisija, t. 174.).

72 Dakle u ovom predmetu valja utvrditi ne može li paralelno postupanje za koje Komisija tvrdi da postoji, uzimajući u obzir prirodu proizvoda, veličinu i broj poduzetnika i obujam predmetnog tržišta, biti objašnjeno drukčije nego usklađenim djelovanjem.

a) Sustav najava cijena

73 Kao što je gore navedeno, Komisija sustav tromjesečnih najava cijena smatra dokazom prethodnog usklađenog djelovanja.

RADNI PRIJEVOD

74 S druge strane, u svojim tužbenim zahtjevima tužitelji tvrde kako se sustav može objasniti tržišnim uvjetima specifičnima za tržište pulpe.

75 Rješenjima od 25. listopada 1990. i 14. ožujka 1991. Sud je od dvaju stručnjaka zatražio da ispitaju obilježja tržišta izbijeljene, sulfatne pulpe tijekom razdoblja obuhvaćenog pobijanom odlukom. Njihov izvještaj navodi sljedeća razmatranja.

76 Stručnjaci su prije svega istaknuli da predmetni sustav najavljivanja treba promatrati u okviru dugoročnih odnosa koji su postojali između proizvođača i njihovih kupaca, a koji su bili rezultat kako metode proizvodnje pulpe, tako i cikličnosti tržišta. S obzirom na to da je svaka vrsta papira proizišla iz mješavine pulpi koje imaju vlastita obilježja, te da se mješavinu teško moglo promijeniti, uspostavljena je bliska suradnja između proizvođača pulpe i proizvođača papira. Ti su odnosi bili tim intenzivniji jer su imali i prednost zaštite obje strane od neizvjesnosti koje su svojstvene cikličnosti tržišta: kupcima su jamčili sigurnost opskrbe, a proizvođačima sigurnost potražnje.

77 Stručnjaci ističu da su upravo u okviru tih dugoročnih odnosa, nakon drugog svjetskog rata, kupci zahtijevali uvođenje dotičnog sustava najava. Budući da pulpa čini između 50 % i 75 % troška papira, ti su kupci htjeli što prije utvrditi koje bi im cijene mogle biti zaračunane kako bi mogli procijeniti troškove i odrediti cijene vlastitih proizvoda. Međutim, budući da ti kupci nisu željeli biti vezani visokom fiksnom cijenom u slučaju slabljenja tržišta, najavljena cijena bila je smatrana najvišom cijenom ispod koje se o transakcijskoj cijeni uvijek moglo pregovarati.

78 Korištenje tromjesečnog ciklusa objašnjeno je kao rezultat kompromisa između želje proizvođačâ papira da imaju element predvidljivosti u pogledu cijene pulpe i želje proizvođačâ da im ne promakne nijedna prilika za ostvarenje dobiti u slučaju jačanja tržišta.

79 Američki dolar su, prema tvrdnjama stručnjaka, na tržište uveli sjevernoamerički proizvođači tijekom šezdesetih godina. Takav razvoj bio je općenito dobro primljen kod kupaca koji su to smatrali načinom osiguranja da ne plaćaju više cijene od svojih konkurenata.

b) Istodobne ili gotovo istodobne najave

80 U točki 107. svoje odluke Komisija tvrdi kako najave cijena jedne za drugom u kratkim razmacima, pa čak i istodobne ne bi bile moguće bez stalnog protoka informacija između predmetnih poduzetnika.

81 Prema tvrdnjama tužitelja, istodobne ili gotovo istodobne najave – pod pretpostavkom da su utvrđene – umjesto toga treba smatrati izravnom posljedicom vrlo velike transparentnosti tržišta. Ta transparentnost, koja je daleko od umjetne, može se objasniti iznimno dobro razvijenom mrežom odnosa koji su, s obzirom na prirodu i strukturu tržišta, bili uspostavljeni između različitih subjekata.

82 Stručnjaci su ovu analizu potvrdili u svojem izvještaju i na raspravi koja je uslijedila.

83 Prvo, kako ističu, kupac je uvijek bio u kontaktu s više proizvođača pulpe. To ovisi ne samo o postupku proizvodnje papira, već i o tome što su kupci pulpe, kako bi izbjegli

RADNI PRIJEVOD

preveliku ovisnost o jednom proizvođaču, kao mjeru opreza diversificirali svoje izvore opskrbe. S ciljem dobivanja najnižih mogućih cijena imali su naviku, osobito u razdoblju pada cijena, da svojim dobavljačima priopćavaju cijene koje su najavili njihovi konkurenti.

84 Drugo, valja primijetiti kako se većina pulpe prodavala razmjerno malom broju velikih proizvođača papira. Ti malobrojni kupci održavali su vrlo uske međusobne veze te su razmjenjivali informacije o promjenama cijena za koje su imali saznanja.

85 Treće, mnogi proizvođači koji su i sami proizvodili papir kupovali su pulpu od drugih proizvođača te su se tako u razdobljima i rastućih i padajućih cijena informirali o cijenama koje zaračunavaju njihovi konkurenti. Te su informacije bile dostupne i proizvođačima koji nisu proizvodili papir, ali su bili vezani uz grupe koje su obavljale tu djelatnost.

86 Četvrto, taj visoki stupanj transparentnosti na tržištu pulpe koji je rezultat povezanosti između poduzetnika ili udruženja poduzetnika bio je dodatno ojačan prisutnošću zastupnika sa sjedištem u Zajednici, koji su radili za više proizvođača, kao i postojanjem vrlo dinamičnog specijaliziranog tiska.

87 U vezi s posljednjim navodom valja primijetiti kako je većina tužitelja zanijekala da su specijaliziranom tisku davali informacije o svojim cijenama, a da mali broj proizvođača koji to priznaje ističe da je davanje informacija bilo sporadično i na zahtjev samog tiska.

88 Na kraju treba dodati da je korištenje sredstava brze komunikacije poput telefona i teleksa te vrlo često obraćanje proizvođača papira jako dobro informiranim profesionalnim kupcima značilo da je bez obzira na broj faza koje je trebalo proći – proizvođač, zastupnik, kupac, zastupnik, proizvođač – širenje informacija o razini najavljenih cijena na tržištu pulpe pitanje dana, ako ne i sati.

c) Paralelizam najavljenih cijena

89 Paralelizam najavljenih cijena, na koji se Komisija oslanja kao dokaz usklađenog djelovanja, opisan je u točki 22. njezine odluke. U toj točki, oslanjajući se na tablicu 6. u prilogu odluci, Komisija utvrđuje da su cijene koje su najavili kanadski i američki proizvođači bile iste od prvog tromjesečja 1975. do trećeg tromjesečja 1977., te od prvog tromjesečja 1978. do trećeg tromjesečja 1981., zatim da su cijene koje su najavili švedski i finski proizvođači bile iste od prvog tromjesečja 1975. do drugog tromjesečja 1977., te od trećeg tromjesečja 1978. do trećeg tromjesečja 1981., i konačno, da su cijene svih proizvođača bile iste od prvog tromjesečja 1976. do drugog tromjesečja 1977., te od trećeg tromjesečja 1979. do trećeg tromjesečja 1981.

90 Prema tvrdnjama Komisije, jedino objašnjenje za takav paralelizam cijena jest usklađeno djelovanje između proizvođača. Ta se tvrdnja u bitnome temelji na sljedećim razmatranjima.

91 Prvo, jedinstvena cijena koju su proizvođači zaračunavali tijekom spornog razdoblja ne može se smatrati uravnoteženom cijenom, tj. cijenom koja proizlazi iz prirodnog djelovanja zakona ponude i potražnje. Komisija u tom pogledu naglašava da nije bilo

RADNI PRIJEVOD

testiranja tržišta „sistemom pokušaja i pogreške”, što se i očitovalo u stabilnosti cijena utvrđenoj između prvog tromjesečja 1975. i četvrtog tromjesečja 1976. te u činjenici da su, općenito, u slučaju mekog drva, od trećeg tromjesečja 1979. do drugog tromjesečja 1980. prvu višu traženu cijenu uvijek slijedili drugi proizvođači.

92 Jednako tako ne može biti prihvaćen argument koji se tiče „cjenovnog vodstva”: identičnost najavljenih cijena isto kao i identičnost transakcijskih cijena, ne može se objasniti postojanjem tržišnog lidera čije cijene usvajaju njegovi konkurenti. Redoslijed najava konstantno se mijenjao od tromjesečja do tromjesečja te nijedan proizvođač nije imao dovoljno jak položaj kako bi imao vodeću ulogu.

93 Drugo, budući da su se ekonomski uvjeti razlikovali od proizvođača do proizvođača, odnosno od jedne grupe proizvođača do druge, Komisija smatra da su i cijene koje su zaračunavali trebale biti različite. Proizvođači pulpe koji su imali niske troškove trebali su ustvari sniziti svoje cijene kako bi povećali tržišne udjele na štetu svojih manje učinkovitih konkurenata. Prema tvrdnjama Komisije ove su se razlike odnosile na troškove proizvodnje i prijevoza, odnos između tih troškova (procijenjenih u nacionalnim valutama: kanadskom dolaru, švedskoj kruni odnosno finskoj marki), kao i na prodajne cijene (određene u američkim dolarima), veličinu narudžbi, razvoj potražnje za pulpom u raznim zemljama uvoznicama, razmjernu važnost europskog tržišta koja je bila veća za skandinavske proizvođače nego za američke i kanadske proizvođače, te omjere iskorištenosti proizvodnih kapaciteta koji su općenito bili viši u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi nego u Švedskoj i Finskoj.

94 Što se tiče veličine narudžbi, Komisija smatra kako su podaci o cijenama, budući da je prodaja velikih količina omogućavala proizvođačima znatno smanjenje troškova, trebali pokazati znatne cjenovne razlike između kupaca velikih količina i kupaca malih količina. U praksi te su razlike rijetko iznosile više od 3 %.

95 Treće, Komisija tvrdi da su, u svakom slučaju neko vrijeme tijekom 1976., 1977. i 1981. godine, najavljene cijene pulpe bile na umjetno visokoj razini koja se osjetno razlikovala od one koja bi se mogla očekivati u uobičajenim uvjetima tržišnog natjecanja. Primjerice, nevjerojatno je da je, bez usklađenog djelovanja, jedinstvena cijena od 415 dolara najavljena za meko drvo sa sjevera ostala nepromijenjena od prvog tromjesečja 1975. do trećeg tromjesečja 1977. te da je, osobito tijekom drugog i trećeg tromjesečja 1977., najavljena cijena bila 100 dolara viša od cijene koja se stvarno mogla dobiti na tržištu. Činjenica da su se cijene održavale na neprirodno visokoj razini dokazana je njihovim naglim padom 1977. i 1982. godine.

96 Konačno, Komisija se u prilog svojoj tvrdnji oslanja na tajnost rabata i na trend promjena tržišnih udjela.

97 Što se tiče tajnih rabata, valja primijetiti proturječje između odluke i onoga što je naknadno rečeno. Nakon što je u točki 112. svoje odluke utvrdila prestanak tajnog tržišnog natjecanja, Komisija u svojim podnescima objašnjava da, ako su rabati bili tajni, to je bilo zbog toga što su predstavljali povredu usklađenog djelovanja i stoga su morali ostati skriveni od drugih proizvođača.

98 Što se tiče promjena u tržišnim udjelima utvrđenih u razdoblju između 1975. i 1981., Komisija smatra da se time ne opravdava zaključak da nije bilo usklađenog

RADNI PRIJEVOD

djelovanja. Te su promjene bile mnogo manje izražene između 1975. i 1976. te između 1980. i 1981., u odnosu na promjene između 1978. i 1979. te između 1979. i 1980. godine.

99 Tužitelji su pobijali stajalište da se paralelizam cijena može pripisati usklađenom djelovanju.

100 U okviru drugog vještačenja, Sud je od stručnjaka zahtijevao da navedu je li prema njihovom mišljenju normalno funkcioniranje tržišta drvne pulpe trebalo dovesti do različite cjenovne strukture ili do jedinstvene cjenovne strukture.

101 Iz vještačenja dopunjenog raspravom koja je uslijedila, razvidno je da stručnjaci smatraju da je normalno funkcioniranje tržišta uvjerljivije objašnjenje za ujednačenost cijena od usklađenog djelovanja. Osnovne točke njihove analize mogu se sažeti kako je navedeno u nastavku.

i) Opis tržišta

102 Stručnjaci opisuju tržište kao skupinu oligopola-oligopsona koja se sastoji od određenih proizvođača i određenih kupaca, a svaki odgovara jednoj određenoj vrsti pulpe. Ta tržišna struktura uvelike ovisi o metodi proizvodnje papirne pulpe: budući da je papir rezultat karakteristične mješavine pulpi, svaki proizvođač papira može poslovati samo s ograničenim brojem proizvođača pulpe i, obrnuto, svaki proizvođač pulpe može opskrbljivati samo ograničeni broj kupaca. Unutar tako formiranih grupacija suradnja je dodatno ojačana zaključkom da ona i kupcima i prodavateljima pulpe pruža sigurnost u odnosu na neizvjesnosti tržišta.

103 Ta organizacija tržišta, zajedno s njegovim vrlo visokim stupnjem transparentnosti, u kratkom roku dovodi do inercije cijena. Proizvođači znaju da ako povećaju cijene, njihovi konkurenti ih bez sumnje neće slijediti te će tako odvući njihove kupce. Jednako tako neodlučni su u pogledu smanjenja svojih cijena znajući da će ih, ako to učine, drugi proizvođači slijediti uz pretpostavku da potonji imaju neiskorišteni proizvodni kapacitet. Takav pad cijena bio bi još manje poželjan jer bi štetio sektoru u cjelini: budući da je ukupna potražnja za pulpom neelastična, gubitak prihoda uzrokovan smanjenjem cijena ne bi se mogao nadoknaditi uz pomoć dobiti ostvarene prihodima od prodaje te bi došlo do pada ukupne dobiti proizvođača.

104 Dugoročno gledano, mogućnost da se kupci uz određeno ulaganje okrenu drugim vrstama pulpe, kao i postojanje zamjenskih proizvoda kao što je brazilska pulpa ili pulpa od recikliranog papira, imali bi učinak ublažavanja oligopolnih trendova na tržištu. To objašnjava zašto su u razdoblju od nekoliko godina kretanja cijena bila relativno ograničena.

105 Konačno, transparentnost tržišta mogla bi biti odgovorna za određena opća povećanja cijena zabilježena u kratkom roku: kad je potražnja veća od ponude, proizvođači koji znaju – a to je bio slučaj na tržištu pulpe – da je razina zaliha njihovih konkurenata niska te da je njihova stopa iskorištenosti kapaciteta visoka, ne bi se bojali povećati svoje cijene. Tada je moguća velika vjerojatnost da će ih njihovi konkurenti slijediti.

RADNI PRIJEVOD

ii) Kretanja na tržištu od 1975. do 1981. Nastavak obrazloženja u dokumentu br. 685J0089(01).1

106 Različiti gore opisani mehanizmi nude objašnjenje nekih faza u kretanju cijena koje je Komisija smatrala „nenormalnima". To posebno vrijedi za stabilnost cijena zabilježenu tijekom razdoblja od 1975. do 1976., urušavanje tržišta 1977. te novi pad cijena krajem 1981. godine.

– Razdoblje od 1975. do 1976.

107 Potražnja za pulpom bila je 1974. godine vrlo visoka. Budući da su stope iskorištenosti proizvodnog kapaciteta bile vrlo visoke, a razine zaliha iznimno niske, prekomjerna potražnja dovela je do povećanja cijena.

108 Onda su se 1975. i 1976. okolnosti promijenile: došlo je do povećanja razina zaliha i općeg pada stope iskorištenosti proizvodnog kapaciteta. Bez obzira na te promjene, nijedan proizvođač nije preuzeo inicijativu smanjenja svojih cijena, znajući da će ga, ako to učini, konkurenti slijediti. I obrnuto, da je neki proizvođač odlučio povećati cijene, ostao bi izoliran na tržištu i izgubio bi kupce djelomično ili u potpunosti.

109 Prema mišljenju stručnjaka, oligopolna obilježja tržišta i vrlo visoki stupanj njegove transparentnosti nisu jedini čimbenici odgovorni za stabilnost cijena zabilježenu u razdoblju od 1975. do 1977. Dodatno objašnjenje su posebne okolnosti specifične za to razdoblje.

110 Općenito govoreći, prije svega valja napomenuti da se 1976. svjetska potražnja za papirom oporavila, što je dovelo do optimističnih prognoza. Osim toga, stopa inflacije bila je visoka, realna vrijednost cijena je pala, a kamatne stope bile su niske. Nadalje, švedski proizvođači imali su pravo koristiti poreznu olakšicu na stvaranje zaliha u iznosu njihove vrijednosti. Konačno, sjevernoamerički proizvođači imali su na raspolaganju tržište Sjedinjenih Američkih Država, koje je tada bilo vrlo aktivno, te su sa svoje strane poslovali skoro u potpunosti iskorištavajući svoj proizvodni kapacitet.

– Godina 1977.

111 Pad cijena 1977. bilo je rezultat ogromnog povećanja ponude i stagniranja potražnje, što je obilježilo to razdoblje. S jedne strane, Švedska vlada je okončala program subvencioniranja zaliha izazvavši time ogromno povećanje ponude u trenutku kad su razine zaliha u drugim proizvođačkim zemljama bile razmjerno visoke. S druge strane, proizvođači su morali shvatiti da se očekivani rast potražnje nije ostvario te da je stoga povećanje cijena manje vjerojatno. U tim okolnostima, ako je proizvođač odlučio sniziti svoje cijene, mogao je biti siguran da će ga njegovi konkurenti slijediti, ali uz uvjet da imaju neiskorištenog proizvodnog kapaciteta.

– Razdoblje od 1978. do 1981.

112 Od četvrtog tromjesečja 1978. potražnja se oporavila te premašila ponudu. Transparentnost tržišta je u skladu s time dovela do brze prilagodbe cijena na više. Poduzetnici koji su znali da njihovi konkurenti nemaju neiskorištenog proizvodnog

RADNI PRIJEVOD

kapaciteta tada su mogli povećati svoje cijene bez straha da će ostati izolirani te tako izgubiti svoj dio tržišta.

113 Nakon tog razdoblja rastućih cijena slijedilo je razdoblje stabilnosti od sredine 1980. do kraja 1981. Ta se stabilnost mogla pripisati činjenici da su razine zaliha bile niske, stope iskorištenosti proizvodnog kapaciteta visoke, a potražnja – pod utjecajem pojave novih vrsta pulpe na tržištu – bila je statična.

114 U četvrtom tromjesečju 1981. tržište je ponovno ušlo u recesiju kao rezultat nakupljenih zaliha, pada stopa iskorištenosti proizvodnog kapaciteta te pada svjetske potražnje za papirom. Prestanak okolnosti specifičnih za razdoblje od 1975. do 1977., a to su visoka stopa inflacije i postojanje švedskog programa subvencioniranja zaliha, dovela je do bržeg pada cijena.

iii) Nekoliko elemenata utvrđenih na tržištu nespojivo je s objašnjenjem usklađenog djelovanja

115 Nakon analize strukture tržišta i kretanja cijena tijekom spornog razdoblja stručnjaci smatraju da nekoliko elemenata odnosno mehanizama specifičnih za to tržište nije u skladu s objašnjenjem koje se temelji na usklađenom djelovanju. Ti su elementi postojanje stvarnih ili mogućih „autsajdera" koji ne pripadaju grupi poduzetnika za koje se smatra da su djelovali usklađeno, zatim promjenjivi tržišni udjeli, odsutnost proizvodnih kvota te zaključak da se proizvođači nisu okoristili razlikama između raznih država uvoznica u pogledu elastičnosti potražnje.

116 Što se tiče prvog elementa, valja primijetiti da u točki 137. svoje odluke Komisija procjenjuje da proizvodnja „autsajdera" iznosi 40 % ukupne potrošnje pulpe u Zajednici. S obzirom na veličinu toga tržišnog udjela, kartelu bi bilo teško djelovati samo između onih poduzetnika za koje je utvrđeno da su počinili povredu upuštajući se u usklađeno djelovanje.

117 Komisija se po tom pitanju brani tvrdnjom da nije pokrenula postupak protiv tih drugih proizvođača zato što je smatrala da su zauzeli stav sljedbenika tijekom spornog razdoblja.

118 Taj argument ne može biti prihvaćen. On je potpuno nedosljedan u odnosu na stajalište koje je Komisija zauzela u pogledu tablice 6. identificirajući proizvođače koji su sudjelovali u usklađenom djelovanju. Ako je u tom smislu, kao što je već navedeno u točki 58., sama činjenica da je drugom proizvođaču najavljena identična cijena za isto razdoblje zapravo dovoljna da dokaže usklađeno djelovanje, jasno je da se postupak povrede iz članka 85. trebao proširiti na one autsajdere za koje Komisija, koristeći izraz sljedbenik, priznaje da su najavili istu cijenu kao i proizvođači kažnjeni u kontekstu članka 1. stavka 1. izreke odluke.

119 Što se tiče drugog elementa, stručnjaci smatraju da je, uzimajući u obzir tablicu 2. u prilogu odluci, između 1975. i 1981. došlo do pomaka u tržišnim udjelima. Takvi pomaci otkrivaju postojanje tržišnog natjecanja između proizvođača i nepostojanje kvota.

RADNI PRIJEVOD

120 Konačno, što se tiče nepostojanja razlika u cijenama između različitih država članica, stručnjaci smatraju kako je pogrešno tvrditi – kao što to čini Komisija u točkama 136. do 140. odluke – da su proizvođači pulpe trebali iskoristiti razlike u rastezljivosti cijena u različitim državama članicama. Prema mišljenju stručnjaka, poduzetnici su morali biti u mogućnosti segmentirati tržište, što su mogli učiniti samo pod uvjetom da je postojao djelotvorni kartel koji obuhvaća sve postojeće i potencijalne dobavljače i kojim se može postići da se poštuju prepreke ponovnoj prodaji i transferu među državama članicama. U tim okolnostima, ujednačenost cijena je naprotiv argument u prilog objašnjenju koje se temelji na normalnom funkcioniranju tržišta.

iv) Kritike stručnjaka usmjerene posebno na objašnjenje Komisije

121 Niz kritika stručnjaka usmjeren je posebno na objašnjenje Komisije. Te se kritike odnose na učinak troškova prijevoza na cijene, zatim na veličinu narudžbi te općenito na razlike u troškovima i tajnost rabata.

122 Prvo, odgovarajući na tvrdnju Komisije da su se cijene trebale razlikovati ovisno o odredištu, stručnjaci navode kako je odredište pulpe – bilo da se radi o atlantskim ili baltičkim lukama – imalo smanjen utjecaj na troškove prijevoza. Ono je moglo dovesti do razlike u troškovima od najviše 10 dolara po toni. Suprotno navodima Komisije, ta je razlika premala da bi utjecala na cijene unutar svake od dviju zona.

123 Drugo, stručnjaci objašnjavaju zašto prema njihovom mišljenju velike narudžbe pulpe nisu dovele do snažnog pada cijena. Takve narudžbe ne omogućuju ostvarenje znatnih troškovnih ušteda iz više razloga: prvo, općenito je drvna pulpa standardni proizvod koji se isporučuje iz neimenovanih zaliha; drugo, proizvođači obično postavljaju skladišne kapacitete u velikim odredišnim lukama; konačno, budući da koriste više vrsta pulpe, proizvođači papira, prilikom naručivanja velikih količina, preferiraju da se pulpa isporučuje u više pošiljki. Na kraju, jedino po čemu bi realizacija velikih narudžbi bila ekonomična su uštede u pogledu općih i administrativnih troškova.

124 Treće, stručnjaci smatraju – čak i ako je bilo stvarnih ušteda – da razlike u troškovima među proizvođačima do kojih su one dovele nisu utjecale na cijene, nego na dobit poduzetnika.

125 Konačno, ako su dodijeljeni rabati bili tajni, to je bilo iz raznih razloga izvan kontrole proizvođača pulpe: prije svega, u nekim zemljama poput Francuske rabati koji nisu opravdani troškovnim uštedama nezakoniti su; nadalje, kako se rabati najčešće odnose na godišnju tonažu, oni se ne mogu izračunati do kraja financijske godine. Na kraju, kupci su ti koji traže da rabati budu tajni, djelomice kako bi sačuvali prednost pred svojim konkurentima dobivanjem boljih cijena, a djelomice kako bi kupce papira spriječili da i sami traže smanjenje cijene.

3. Zaključci

126 Na temelju te analize valja utvrditi kako u ovom predmetu usklađeno djelovanje nije jedino uvjerljivo objašnjenje paralelnog postupanja. Prvo, sustav najave cijena može se smatrati razumnim odgovorom na činjenicu da je tržište pulpe dugoročno tržište, kao i na potrebu – kako kupaca, tako i prodavatelja – da ograniče poslovne rizike. Nadalje, sličnost u datumima najavljivanja cijena može se smatrati izravnom

RADNI PRIJEVOD

posljedicom visokog stupnja transparentnosti tržišta, koju ne treba opisivati kao umjetnu. Konačno, paralelizam cijena i njihova kretanja mogu se sasvim dobro objasniti oligopolnim tendencijama tržišta, kao i posebnim okolnostima koje prevladavaju u određenim razdobljima. U skladu s time, paralelno postupanje koje je utvrdila Komisija nije dokaz usklađenog djelovanja.

127 U nedostatku čvrstih, preciznih i dosljednih indicija valja smatrati da Komisija nije utvrdila usklađeno djelovanje koje se odnosi na najavljene cijene. Članak 1. stavak 1. pobijane odluke stoga treba poništiti.

IV – Usklađeno djelovanje unutar KEA-e

128 Američki tužitelji, uz iznimku poduzetnika Bowater, zatražili su poništenje članka 1. stavka 3. izreke odluke, kojim se članovima KEA-e prigovara da su usklađeno djelovali u pogledu najavljenih cijena i transakcijskih cijena koje se primjenjuju na isporuke u Zajednicu, kao i da su razmjenjivali individualizirane podatke o tim cijenama, te da je KEA preporučila cijene za te isporuke.

129 Gore navedenom presudom od 27. rujna 1988. ta je odredba poništena u dijelu u kojem se odnosi na KEA-u.

A – Usklađeno djelovanje u pogledu najavljenih cijena i razmjene informacija o transakcijskim cijenama

130 Što se tiče usklađenog djelovanja koje se odnosi na najavljene cijene i razmjene informacija o transakcijskim cijenama, valja najprije spomenuti članak II A u „Policy Statement of the Pulp Group" (izjava o smjernicama grupe za pulpu). Prema tim odredbama članovi grupe povremeno se nalaze kako bi jednoglasno utvrdili cijene prodaje pulpe poznate kao „KEA-ine preporučene cijene", te su suglasni da te cijene najave svojim kupcima. Ako naknadno članovi udruženja odstupe od tih cijena – što uvijek mogu slobodno učiniti – obvezni su o tome unaprijed obavijestiti voditelja grupe koji prema potrebi može odlučiti sazvati novi sastanak grupe radi rasprave o mjerama koje je potrebno poduzeti.

131 Budući da su se proizvođači povremeno sastajali kako bi se dogovorili o „KEA-inim preporučenim cijenama", jasno je da su proizvođači koji pripadaju KEA-i usklađeno djelovali unutar tog udruženja u pogledu najavljenih cijena drvne pulpe. Isto tako valja primijetiti da su, obvezujući se da će unaprijed prijaviti svaku cijenu koja odstupa od one koju su dogovorili zajedničkim sporazumom, uspostavili sustav razmjene informacija o svojem budućem postupanju, koji je bio takav da je ograničio tržišno natjecanje.

132 To je jasno samo po sebi, tako da je uzaludan prigovor tužitelja da u praksi „KEA-ine preporučene cijene" članovi te grupe nisu uvijek poštovali. Tim se argumentom neizravno priznaje da su, barem u određenim razdobljima, tužitelji najavljivali KEA-ine preporučene cijene te tako usklađeno djelovali u pogledu tih cijena.

B – Usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena

RADNI PRIJEVOD

133 U članku 1. stavku 3. svoje odluke Komisija je također utvrdila da su tužitelji – članovi KEA-e – unutar tog udruženja usklađeno djelovali u pogledu transakcijskih cijena.

134 Iako članak 1. stavak 3. o tome ne daje nikakve naznake, valja uzeti u obzir da je ta povreda počinjena tijekom 1975. i 1976. godine. U točkama 120. i 121. odluke Komisija navodi da su KEA-ine preporučene cijene bile poštovane „barem tijekom 1975. i 1976.", dok je „1977. i 1978. možda došlo do odstupanja između preporučene cijene i zaračunane cijene". Tužiteljima koji su iz tih navoda zaključili da, prema Komisiji, cijene koje je preporučila KEA nisu poštovane tijekom 1979., 1980. i 1981. Komisija je odgovorila da je, ako je „trebala ograničiti tu konstataciju na godine 1975. i 1976.", to bilo zato što „nije raspolagala potrebnim informacijama o KEA-nim preporučenim cijenama za godine 1979., 1980. i 1981." Iz tih je navoda jasno da razdoblje povrede valja ograničiti na 1975. i 1976. godinu.

135 Za odlučivanje o ovoj povredi valja imati na umu, u skladu s praksom Suda (vidjeti gore navedenu presudu Hoffman-La Roche), kako je radi poštovanja prava obrane predmetnim poduzetnicima trebalo dati priliku da, prije nego što Komisija donese svoju odluku, iznesu svoja stajališta o prigovorima iznesenima protiv njih, kao i o dokumentima na kojima se ti prigovori temelje.

136 Rješenjima od 25. studenoga 1988. i 16. ožujka 1989. Sud je imenovao dva stručnjaka kako bi se posebno provjerilo da dokumenti koje je Komisija prikupila u istražnom postupku, dakle prije obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku, opravdavaju zaključak Komisije da su cijene koje su proizvođači zaračunavali bile jednake onima koje su najavljivali.

137 Iz izvještaja stručnjaka, koji je podnesen Sudu 10. travnja 1990., razvidno je kako u trenutku obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku Komisija nije imala dovoljno računa kojima bi potkrijepila navod da su članovi KEA-e usklađenim djelovanjem počinili povredu u pogledu transakcijskih cijena. Prilog 15-1 tom izvješću jasno daje do znanja da u slučaju triju članova udruženja – Chesapeake Corporation, Mead Corporation i Scott Paper – Komisija nije imala nijedan račun, dok je u slučaju poduzetnika Crown Zellerbach i IPS imala samo tri, odnosno četiri računa. Nadalje, u slučaju IPS-a, ti su se dokumenti odnosili na razdoblje od 1977. do 1978., koje nije obuhvaćeno povredom.

138 Iz toga proizlazi da se Komisija prilikom utvrđivanja povrede u pogledu transakcijskih cijena trebala oslanjati u bitnome na dokumente koje je prikupila nakon obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku. Budući da članovi KEA-e nisu imali priliku izjasniti se o tim dokumentima, valja poništiti članak 1. stavak 3. pobijane odluke zbog povrede prava obrane u dijelu u kojem se on odnosi na tu povredu.

C – Utjecaj na trgovinu između država članica

139 Prema članku 85. Ugovora, Komisija ne smije kazniti protutržišno postupanje, osim ako postoji mogućnost da ono, između ostaloga, utječe na trgovinu između država članica.

RADNI PRIJEVOD

140 U točki 136. i daljnjim točkama svoje odluke Komisija smatra da je to slučaj u ovom predmetu. Jedinstvena razina cijena koja je proizašla iz spornih postupanja spriječila je trgovinu do koje bi inače među državama članicama došlo zbog razlika u potražnji, valutnim tečajevima i troškovima prijevoza. Tu bi trgovinu obavljali neovisni posrednici i proizvođači papira preprodavajući svoje viškove pulpe na aktivnijem tržištu neke druge države članice.

141 Tužitelji koji su članovi KEA-e pobijaju ovu tvrdnju zbog tri temeljna razloga. Prvo, njihove su djelatnosti ograničene na izvoz u Zajednicu i ne utječu na trgovinu između država članica. Drugo, ovim se proizvodom gotovo i ne trguje među državama članicama: ono malo tvornica pulpe u Zajednici koristi gotovo svu svoju proizvodnju za vlastitu proizvodnju papira. Osim toga, s obzirom na troškove skladištenja, proizvođači papira uglavnom kupuju pulpu samo za vlastitu potrošnju. Konačno, tužitelji smatraju kako je njihov tržišni udjel bio premali da bi imao značajan utjecaj na trgovinu između država članica.

142 Na prva dva argumenta kao prvo valja odgovoriti, u skladu sa sudskom praksom Suda (vidjeti presudu od 30. siječnja 1985., BNIC, 123/83, Zb., str. 391.), da svaki sporazum čiji je cilj ili učinak ograničavanje tržišnog natjecanja dogovorom o cijenama poluproizvoda može utjecati na trgovinu unutar Zajednice, pa i ako se tim poluproizvodom ne trguje između državama članicama, pri čemu je taj proizvod sirovina za neki drugi proizvod koji se stavlja na tržište negdje drugdje u Zajednici. U ovom predmetu valja primijetiti kako drvna pulpa čini 50 % do 75 % troška papira i da stoga nema sumnje da je usklađeno djelovanje do kojeg je došlo u odnosu na cijene pulpe utjecalo na trgovinu papirom između država članica.

143 Isto tako treći argument koji ističu članovi KEA-e, a koji se temelji na njihovom uskom tržišnom udjelu, valja odbiti. U tom smislu valja imati na umu, kao što je Sud smatrao u više navrata (vidjeti primjerice presudu od 7. lipnja 1983., Musique Diffusion française, 100/80 do 103/80, Zb., str. 1825.), ako je moguće da sporazum utječe na trgovinu između država članica, mora biti moguće predvidjeti, s dostatnim stupnjem vjerojatnosti i na temelju niza objektivnih činjeničnih i pravnih elemenata, da predmetni sporazum može imati izravni ili neizravni te stvarni ili mogući utjecaj na trgovinsku razmjenu između država članica, i to na način koji bi mogao činiti prepreku ostvarenju ciljeva jedinstvenog tržišta između država.

144 U ovom predmetu, iz tablice 2. koja je priložena odluci, razvidno je da se izvoz američkih proizvođača kretao između 14,10 % i 17,67 % ukupne potrošnje pulpe u Zajednici tijekom spornog razdoblja. S obzirom na to da tržišni udjeli tih razmjera nisu zanemarivi, valja smatrati kako je usklađeno djelovanje u odnosu na najavljene cijene i razmjenu informacija, koje se odvijalo unutar KEA-e, moglo utjecati na trgovinu između država članica.

D – Primjena načela nediskriminacije

145 Naposljetku, članovi KEA-e iznose prigovor na članak 1. stavak 3. odluke zbog toga što ih se diskriminiralo u odnosu na Finncell. U točki 135. odluke Komisija navodi da će zasebnom odlukom ocijeniti usklađenost Finncella s člankom 85. Ugovora. Finncell ima više kupaca u Zajednici od KEA-e, a njegova pravila, koja nalažu da se pulpa stavlja na tržište putem te organizacije, restriktivnija su.

RADNI PRIJEVOD

146 Taj je argument nebitan za ocjenu ove povrede. Činjenica da za subjekt koji se nalazio u situaciji sličnoj kao i tužitelj Komisija nije utvrdila da je počinio bilo kakvu povredu nikako ne može biti razlog da se povreda za koju se tužitelj tereti ne uzme u obzir, ako je točno utvrđena.

147 S obzirom na prethodna razmatranja, članak 1. stavak 3. odluke valja poništiti zbog povrede prava obrane u dijelu u kojem utvrđuje da je među članovima KEA-e došlo do usklađenog djelovanja u pogledu transakcijskih cijena.

V – Usklađeno djelovanje unutar Fidesa

148 U članku 1. stavku 4. odluke utvrđeno je da su poduzetnici St Anne, Finncell te razni švedski, norveški, španjolski i portugalski proizvođači u okviru Fidesa razmjenjivali individualizirane podatke o cijenama isporuka pulpe od tvrdog drva u razdoblju od 1973. do 1977.

149 Prema odluci, upravo su finski proizvođači, zajedno sa švedskim proizvođačima, pokrenuli inicijativu sazivanja sastanaka i tražili nametanje određene discipline na način da proizvođači trebaju dogovoriti prodajnu cijenu, da se međusobno trebaju obvezati da će opravdati razlike između svojih cijena i cijena koje su utvrđene zajedničkim sporazumom. Kanadski proizvođač St Anne sa svoje se strane ograničio na sudjelovanje u razmjeni informacija o prodajnim cijenama, bez prihvaćanja bilo kakvog oblika discipline.

150 Komisija svoju ocjenu u vezi s ovom povredom temelji na različitim dokumentima i teleks porukama spomenutima u točkama 44. do 60. odluke. Ti su dokumenti zapisnici s određenih sastanaka, dopisi kojima su proizvođači obavještavali svoje podružnice ili prodajne zastupnike o ishodu predmetnih sastanaka, kao i interne bilješke određenih proizvođača u vezi s tim sastancima.

151 Kanadski proizvođač St Anne i finsko udruženje Finncell tražili su poništenje toga dijela odluke.

A – Sudjelovanje poduzetnika St Anne na sastancima Fidesa

152 Poduzetnik St Anne smatra kako povreda koja uključuje sudjelovanje na sastancima, u dijelu u kojem se odnosi na njega, nije navedena u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku.

153 U tom smislu valja primijetiti, prvo, da kad god obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku spominje sastanke unutar Fidesa, navode se samo skandinavski i europski proizvođači. To je osobito slučaj u točkama 61. i 80. u dijelu naslovljenom „Primjenjivost članka 85. stavka 1. Ugovora o EEZ-u". Jedina iznimka od tog utvrđenja je točka 32. obavijesti koja se odnosi na teleks poruku od 28. ožujka 1977. u kojoj je španjolski proizvođač ENCE obavijestio svojeg zastupnika Becelco o cijenama koje zaračunavaju, s jedne strane, skandinavski proizvođači i, s druge strane, proizvođači St Anne, Portucel i Celbi. Međutim, taj se dokument ne može uzeti u razmatranje. Budući da je on naveden u činjeničnom dijelu obavijesti, a u pravnom dijelu iz toga nije izveden nikakav zaključak, on ne može služiti za utvrđivanje postupanja za koje se tužitelji terete. Nadalje, valja primijetiti kako se u prilogu VII. te

RADNI PRIJEVOD

obavijesti koji, sudeći prema naslovu, popisuje „glavne članove sekcije Fidesa za pulpu od tvrdog drva”, ne spominje poduzetnik St Anne.

154 U tim okolnostima valja smatrati kako u fazi obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku tužitelj St Anne nije mogao imati saznanja o prigovoru vezanom uz njegovo sudjelovanje na sastancima Fidesa te se stoga nije mogao braniti u tom smislu. U skladu s time, budući da su zanemarena pravila navedena u članku 2. stavku 1. i članku 4. Uredbe br. 99, članak 1. stavak 4. odluke valja poništiti u dijelu u kojem se odnosi na poduzetnika St Anne.

B – Sudjelovanje Finncella na sastancima Fidesa

155 Što se tiče sudjelovanja na sastancima Fidesa, Finncell prvo tvrdi kako su informacije i dokumenti spomenuti u točkama 57. do 60. odluke prikupljeni nakon obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku te da njemu nije dana prilika da prije donošenja odluke iznese svoja stajališta o tim dokumentima.

156 Kako proizlazi iz izričaja odluke, sporne informacije potječu iz odgovora koje su drugi poduzetnici dali na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku. S obzirom na to da tužitelj nije mogao podnijeti svoja očitovanja o tim dokumentima prije donošenja odluke, ti dokumenti trebaju biti isključeni iz postupka ako se ne žele povrijediti prava obrane.

157 Finncell također iznosi niz prigovora na druge navode iz točaka 44. do 56. odluke. Prvo, oni služe podupiranju utvrđenja o usklađenom djelovanju Finncella s kanadskim, švedskim, norveškim, španjolskim i portugalskim proizvođačima, dok se u obavijesti za Finncell navodi samo da je razmjenjivao informacije s GEC-om, francuskom gospodarskom interesnom grupacijom. Drugo, neki od tih dokumenata odnose se samo na skandinavske proizvođače, što ne uključuje finske proizvođače. Treće, razgovori koji se spominju u nekim od tih dokumenata nisu se odnosili na cijenu pulpe, nego na druga pitanja kao što su stanje tržišta ili iskorištenost proizvodnog kapaciteta. Četvrto, Finncell naglašava da je utvrdio cijene prije tih sastanaka koji stoga nisu imali nikakvog učinka na njegove cijene.

158 Ti argumenti ne mogu biti prihvaćeni.

159 Prvo, usklađeno djelovanje utvrđeno u prethodno spomenutim točkama odluke, što se tiče njegovih sudionika, ni po čemu nije drukčije od onog koje je opisano u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku. U tom pogledu valja napomenuti da je točno da je u točki 80. pravne ocjene u obavijesti pod naslovom „Razmjena informacija unutar Fidesa” riječ samo o usklađenom djelovanju između GEC-a i Finncella. Međutim, točka 61. obavijesti, koja je isto tako dio pravne ocjene, također spominje i suradnju unutar Fidesa koja se odnosi na cijene, pod naslovom „Suradnja između skandinavskih proizvođača i drugih europskih proizvođača”, te sadržava upućivanje na točku 30. istoga dokumenta. Točka 30. navodi kako je Fides imao „odjel za pulpu od tvrdog drva unutar koje glavni skandinavski proizvođači i drugi europski poduzetnici razmjenjuju informacije o tržištu”, te se poziva na popis sudionika u prilogu VII.

RADNI PRIJEVOD

160 Drugo, poznato je da izraz „skandinavski”, kako se koristi u dokumentima spomenutim u točkama 48., 49., 51., 52. i 53. odluke, obuhvaća kako finske tako i švedske proizvođače. Čak i da to nije slučaj, valja uz to spomenuti kako dokumenti navedeni u točkama 45. i 54. spominju finske proizvođače poimence, dok točka 53. spominje putovanje direktora GEC-a u Helsinki kako bi „ispitao mogućnost povećanja cijena od druge polovice 1977. ”. Suprotno tvrdnji Finncella, taj korak ne može se opisati kao jednostran. Dokumenti navedeni u točkama 51., 53. i 54. pokazuju da je cilj putovanja bio opravdati postupanje GEC-a u odnosu na cijene, s obzirom na kritike koje su mu upućene osobito od strane skandinavskih proizvođača.

161 Odgovarajući na treći argument valja primijetiti da većina razmatranih dokumenata jasno navodi razgovore o cijenama. To osobito vrijedi za dokumente spomenute u točkama 48., 49., 52. i 53.

162 Konačno, argument prema kojem su cijene Finncella bile utvrđene prije sastanaka Fidesa nebitan je s obzirom na to da postupanje koje Komisija utvrđuje u članku 1. stavku 4. izreke odluke nije samo sudjelovanje proizvođača na sastancima na kojima su te cijene utvrđivane, nego i činjenica da je proizvođač nametao svojim konkurentima cijene koje je on unaprijed utvrdio.

163 Iz navedenog proizlazi da dokumenti spomenuti u točkama 44. do 56. odluke, promatrani u cjelini, omogućuju utvrđenje sudjelovanja Finncella na sastancima Fidesa.

C – Utjecaj na trgovinu između država članica

164 Finski tužitelji smatraju kako, općenito gledano, povrede koje je Komisija navodno utvrdila nisu mogle imati nikakav utjecaj na trgovinu pulpom između država članica.

165 Oni tvrde kako se odluka odnosi isključivo na obrasce trgovine između trećih država i država članica te da iz toga nije moguće izvući nikakav zaključak o trgovini unutar Zajednice. Nadalje, između država članica ne odvija se gotovo nikakva trgovina pulpom. Naposljetku, s obzirom na metodu proizvodnje papira i bliske veze s dobavljačima, proizvođači papira nisu bili zainteresirani za razvoj paralelnog uvoza.

166 Ti argumenti slični su onima koje su istaknuli članovi KEA-e, te zahtijevaju isti odgovor koji je dan u točki 143. Njih stoga valja odbiti.

167 S obzirom na navedeno, članak 1. stavak 4. poništava se zbog povrede prava obrane u dijelu u kojem se odnosi na proizvođača St Anne.

VI – Odredbe o zabrani izvoza i ponovne prodaje

168 Kanadski tužitelji St Anne, Westar, MacMillan i Canfor zahtijevaju poništenje članka 1. stavka 5. odluke, u kojima Komisija za njih te za druge američke, švedske i norveške proizvođače utvrđuje da su u ugovorima o prodaji drvne pulpe primjenjivali odredbe kojima se kupcima zabranjuje izvoz i ponovna prodaja pulpe.

169 Ne pobijajući postojanje tih odredaba, tužitelji ističu tri vrste argumenata.

RADNI PRIJEVOD

170 Prvo, te su odredbe nenamjerno prepisane iz starijih ugovora te zbog previda nisu uklonjene iz ugovora.

171 Drugo, one nisu proizvele nikakav učinak na druge ugovorne strane: kupci nikad nisu sebe smatrali vezanima uz obveze propisane u tim odredbama, a prodavatelji nikad nisu tražili primjenu tih odredaba. Osim toga, te su odredbe uglavnom uklonjene iz ugovora odmah po primitku obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku.

172 Konačno, pobijane odredbe nisu imale nikakav utjecaj na trgovinu između država članica. S obzirom na svoje veze s proizvođačima pulpe, proizvođači papira bili su neodlučni oko poslovanja s konkurentima u drugim državama članicama, tim više što su cijene bile ujednačene u cijeloj Zajednici i što bi takve transakcije, da su se dogodile, uključivale dodatne troškove prijevoza, utovara i istovara. U vezi s time, neki proizvođači također naglašavaju činjenicu da je samo nekoliko ugovora sadržavalo takve odredbe; proizvođač St Anne sa svoje strane ističe posebno da je godišnja količina pulpe, koju je tijekom spornog razdoblja prodavao u Zajednici, činila samo 3 % ukupne količine potrošnje u Zajednici.

173 Ti argumenti nisu takvi da pobijaju povredu koju je Komisija utvrdila.

174 Ponajprije valja istaknuti kako članak 15. stavak 2. Uredbe br. 17 Komisiji daje ovlast izricanja kazni poduzetnicima ako su „bilo namjerno ili nepažnjom" počinili povredu članka 85. stavka 1. Ugovora. Posljedično, činjenica da su odredbe u ugovore uvrštene zbog nepažnje, ne može se uzeti u obzir.

175 Drugo, valja podsjetiti da, prema ustaljenoj sudskoj praksi (vidjeti primjerice presude od 21. veljače 1984., Hasselblad, 86/82, Zb., str. 883. i od 11. siječnja 1990., Sandoz prodotti Farmaceutici/Komisija, C-277/87, Zb., str. I-45.), činjenica da odredbu namijenjenu ograničavanju tržišnog natjecanja ugovorne strane nisu primijenile nije dostatna da bi je se izuzelo od zabrane iz članka 85. stavka 1. Ugovora.

176 Konačno, u odgovoru na treći argument koji ističu tužitelji, valja primijetiti da po svojoj prirodi odredba sastavljena kako bi se kupca spriječilo da ponovno prodaje ili izvozi robu koju je kupio, može podijeliti tržište i slijedom toga utjecati na trgovinu između država članica, a to je uvjet kojim se – valja podsjetiti (vidjeti presudu od 13. srpnja 1966., Consten i Grundig/Komisija, 56/64 i 58/64, Zb., str. 429.) – samo nastoji definirati koji su sporazumi obuhvaćeni pravom Zajednice.

177 Stoga valja smatrati kako su unošenjem u svoje ugovore ili opće uvjete prodaje odredaba o zabrani izvoza i ponovne prodaje tužitelji St Anne, Westar, MacMillan i Canfor počinili povredu članka 85. stavka 1. Ugovora.

VII – Preuzimanje obveze

178 Američki tužitelji, uključujući Bowater, ali isključujući IPS, kao i kanadski tužitelji Westar, Welwood, MacMillan, Canfor i British Columbia, zahtijevali su poništenje – u cijelosti ili djelomično – obveze priložene uz odluku.

RADNI PRIJEVOD

179 Preuzimajući tu obvezu ti su se tužitelji, uz iznimku Bowatera, obvezali da će najmanje 50 % svoje prodaje u Zajednicu najaviti i zaračunati u valuti kupca, zatim da će najavljene cijene zadržati „do nove narudžbe", da će svoje cijene priopćavati samo subjektima koji se navode u obvezi, da će prestati s usklađenim djelovanjem i razmjenama informacija koje su se odvijale u okviru KEA-e i Fidesa, te da kupcima više neće nametati zabranu izvoza ili ponovne prodaje. Stranke koje su potpisale ovu obvezu dobile su znatno smanjenje kazne.

180 Komisija je od Suda zahtijevala da ovaj prigovor ocijeni nedopuštenim. Prema njezinom mišljenju obveza je jednostrani akt spomenutih tužitelja, uz iznimku Bowatera koji je nije potpisao, te ona prema tome ne može podlijegati tužbi za poništenje na temelju članka 173. Ugovora.

181 Takvo stajalište ne može biti prihvaćeno. Obveze koje su tužiteljima nametnute tim dokumentom trebaju se promatrati na jednaki način kao i nalog za okončanje povrede, kako je predviđen člankom 3. Uredbe br. 17. Iz presude od 6. ožujka 1974., Istituto Chemioterapico Italiano i Commercial Solvents/Komisija (6/73 i 7/73, Zb., str. 223.) proizlazi da ta odredba ovlašćuje Komisiju da poduzme sve mjere potrebne za okončanje utvrđene povrede, a to mogu biti kako nalozi za postupanje, tako i mjere suzdržavanja od postupanja. Preuzimajući tu obvezu tužitelji su stoga, iz vlastitih razloga, pristali samo na odluku koju je Komisija bila ovlaštena donijeti jednostrano.

182 Odredbe sadržane u obvezi valja podijeliti u dvije odvojene kategorije: prva kategorija obuhvaća pravila kao što su obveze okončanja usklađenog djelovanja i razmjena informacija koje su se odvijale unutar KEA-e i Fidesa, odnosno obveza uklanjanja odredaba o zabrani izvoza ili ponovne prodaje, koja tužiteljima nalažu okončanje nezakonitog postupanja utvrđenog u članku 1. stavcima 3., 4. i 5. odluke, dok druga kategorija obuhvaća pravila namijenjena ukidanju sustava najavljivanja cijena i smanjenju transparentnosti tržišta. Obveza ostavljanja na snazi najavljenih cijena pulpe do nove narudžbe, obveza najavljivanja i zaračunavanja cijena – u odnosu na 50 % prodaje – u valuti kupca, te ograničavanje subjekata kojima cijene nadalje smiju biti objavljene, pripadaju drugoj grupi.

183 Razlozi za poništenje pravila koja su dio druge skupine logično proizlaze iz dosadašnjih ocjena Suda. S obzirom na to da nije utvrđeno da sustav najava cijena nije odgovarao na zahtjeve tržišta, odnosno da transparentnost koju je stvorio valja smatrati umjetnom, razvidno je da su odredbe namijenjene izmjeni toga sustava nesvrsishodne.

184 Što se tiče pravila koja tužiteljima nalažu okončanje određenog postupanja, za koje je utvrđeno da se provodilo unutar KEA-e, te da ne razmjenjuju informacije unutar Fidesa i ne uključuju odredbe o zabrani izvoza i ponovne prodaje u ugovore ili opće uvjete prodaje, valja ustanoviti da ona samo najavljuju buduće posljedice koje moraju snositi adresati članka 1. stavaka 3., 4. i 5. odluke. Ta se pravila nastavljaju primjenjivati u dijelu u kojem se odnose na utvrđenja povrede, koja Sud nije ocijenio ništetnima.

185 Stoga odredbe o obvezi valja poništiti u dijelu u kojem nameću obveze drukčije od onih koje proizlaze iz utvrđenja Komisije o povredama, koje Sud nije ocijenio ništetnima.

RADNI PRIJEVOD

VIII – Novčane kazne

186 Iz prethodnih razmatranja slijedi da valja potvrditi samo povrede odnosno dio povreda navedenih u članku 1. stavcima 3., 4. i 5. izreke odluke. Da podsjetimo, te se povrede sastoje, prvo, u slučaju članova KEA-e, od usklađenog djelovanja u pogledu najavljenih cijena i razmjene individualiziranih podataka o cijenama unutar tog udruženja, zatim, drugo, u slučaju Finncella, od razmjene individualiziranih podataka o cijenama s drugim proizvođačima unutar Fidesa, i treće, u slučaju kanadskih tužitelja St Anne, Westar, MacMillan i Canfor, od uključivanja odredaba o zabrani izvoza ili ponovne prodaje u ugovore ili opće uvjete prodaje.

A – Povrede koje se odnose na KEA-u

187 Iz točke 146. odluke razvidno je da američkim proizvođačima nije izrečena nikakva kazna s obzirom na njihovo sudjelovanje u aktivnostima KEA-e. Budući da je ova tužba prva u kojoj se radi o Webb Pomerene Act, tuženik je priznao da predmetni proizvođači nisu bili svjesni da je njihovo postupanje u suprotnosti s Ugovorom o EEZ-u.

B – Povreda koja se odnosi na Fides

188 Na temelju članka 3. odluke, tužitelju Finncellu naloženo je plaćanje kazne u iznosu od 100.000 ekija zbog razmjene informacija o cijenama s drugim proizvođačima unutar Fidesa.

189 U tom smislu valja imati na umu da je Finncell imao prevladavajuću ulogu unutar udruženja i da je povreda trajala od 1973. do 1977. S obzirom na težinu i trajanje povrede, kaznu koju je Komisija izrekla valja zadržati.

C – Povreda koja se odnosi na odredbe o zabrani izvoza i ponovne prodaje

190 Člankom 3. odluke kazne u iznosu od 125.000 ekija, 150.000 ekija, 200.000 ekija i 150.000 ekija izrečene su, redom, tužiteljima Canfor, MacMillan, St Anne i Westar.

191 Te su kazne izrečene zbog primjene zabrane izvoza i ponovne prodaje, zatim, u slučaju poduzetnika Canfor, MacMillan i Westar, zbog povreda koje uključuju sudjelovanje u općem usklađenom djelovanju u pogledu najavljenih cijena i transakcijskih cijena, te u slučaju poduzetnika St Anne, zbog povreda koje uključuju sudjelovanje u općem usklađenom djelovanju u pogledu najavljenih cijena te sudjelovanje na sastancima Fidesa.

192 Budući da je za te tužitelje potvrđena samo povreda vezana uz odredbe o zabrani izvoza i ponovnoj prodaji, potrebno je preispitati iznos izrečenih kazni.

193 Odredbe o zabrani izvoza i ponovne prodaje zaista izravno ugrožavaju slobodu trgovine između država članica i, slijedom toga, predstavljaju ozbiljne povrede Ugovora.

194 Međutim, valja primijetiti da su predmetne stranke brzo okončale tu povredu. Jedini ugovor koji je Westar sklopio, a koji je sadržavao spornu odredbu, prestao je

RADNI PRIJEVOD

proizvoditi učinke 31. prosinca 1978., tj. mnogo prije obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku od 4. rujna 1981. Tužitelji Canfor i St Anne uklonili su sporne odredbe iz svojih ugovora ili općih uvjeta prodaje odmah po primitku obavijesti. MacMillan pak sa svoje strane tvrdi, a da to nije osporila Komisija, da je odredbu uklonio iz svih svojih ugovora krajem 1981. godine.

195 Nadalje, valja istaknuti da u svoju obranu svi tužitelji navode, a da to nije osporila Komisija, da je uključivanje sporne odredbe u ugovore ili opće uvjete prodaje bilo isključivo posljedica njihove nepažnje.

196 Na kraju valja primijetiti da u dijelu koji se tiče ove kazne tužitelji Canfor i Westar tvrde da ih se diskriminiralo u odnosu na proizvođača ITT Rayonier. Iako je taj proizvođač također uključio odredbe o zabrani izvoza i ponovne prodaje u svoje opće uvjete prodaje, njemu Komisija nije izrekla nikakvu kaznu. Westar, za koji je Komisija utvrdila da ima samo jedan ugovor koji sadržava spornu odredbu, tvrdi da je diskriminiran na osobito očit način.

197 Taj argument ne može biti prihvaćen. Ako poduzetnik postupa na način da čini povredu članka 85. stavka 1. Ugovora, ne može potpuno izbjeći kaznu na temelju toga što drugi subjekt nije kažnjen, ako okolnosti potonjega čak nisu ni predmet postupka pred Sudom.

198 U svjetlu prethodnih razmatranja, kaznu izrečenu svakoj od predmetnih stranaka treba utvrditi na iznos od 20.000 ekija.

Troškovi

199 Rješenjem od 20. ožujka 1990., tužba koju je podnio poduzetnik Mead Corporation, član KEA-e, izbrisana je iz upisnika, a o troškovima će se odlučiti naknadno.

200 U skladu s prvim podstavkom članka 69. stavka 5. Poslovnika, stranci koja je povukla tužbu nalaže se snošenje troškova ako to zahtijeva druga stranka. Budući da je Komisija zahtijevala da se poduzetniku Mead Corporation naloži snošenje vlastitih troškova, to mu i treba naložiti.

201 U preostalom dijelu, u skladu s člankom 69. stavkom 2. Poslovnika, stranci koja ne uspije u postupku nalaže se snošenje troškova, a u slučaju da više stranaka ne uspije, Sud odlučuje o raspodjeli troškova.

202 Za potrebe raspodjele troškova u ovom predmetu valja razlučiti troškove vještačenja dvaju stručnjaka od ostalih troškova.

203 Troškove vještačenja stručnjaka treba snositi Komisija, budući da se ta vještačenja odnose na povrede koje je Komisija utvrdila u članku 1. stavcima 1. i 2. odluke, a koje je Sud ocijenio ništetnima.

204 Što se tiče ostalih troškova, dvije trećine treba snositi Komisija, jednu devetinu tužitelji koji su članovi KEA-e, jednu devetinu Finncell i jednu devetinu kanadski tužitelji St Anne, Westar, MacMillan i Canfor.

RADNI PRIJEVOD

205 Ovom raspodjelom vodi se računa o činjenici da Komisija nije uspjela u svojim zahtjevima koji se temelje na povredi koja se odnosi na opće usklađeno djelovanje u pogledu najavljenih cijena, na povredi koja se odnosi na opće usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena, na povredi koja se odnosi na usklađeno djelovanje u pogledu razmjene informacija unutar Fidesa u dijelu koji se tiče poduzetnika St Anne, dok tužitelji koji su članovi KEA-e nisu uspjeli u svojim tužbenim zahtjevima koji se temelje na povredama koje se odnose na usklađeno djelovanje u pogledu najavljenih cijena i razmjenu informacija unutar tog udruženja, Finncell nije uspio u svojim tužbenim zahtjevima koji se temelje na razmjeni individualiziranih podataka o cijenama unutar Fidesa, a prije spomenuti kanadski tužitelji nisu uspjeli u svojim tužbenim zahtjevima koji se temelje na povredi vezanoj uz odredbe o zabrani izvoza i ponovne prodaje.

206 Konačno, na temelju članka 69. stavka 4. Poslovnika, vlada Ujedinjene Kraljevine, koja je intervenirala u potporu Komisiji u nekoliko predmeta, snosi vlastite troškove.

Slijedom navedenog,

SUD (peto vijeće)

proglašava i presuđuje:

1. Poništava se članak 1. stavak 1. Odluke Komisije 85/202/EEZ od 19. prosinca 1984. koja se odnosi na postupak na temelju članka 85. Ugovora o EEZ-u.

2. Poništava se članak 1. stavak 2. gore navedene odluke.

3. Poništava se članak 1. stavak 3. gore navedene odluke, u dijelu u kojem utvrđuje usklađeno djelovanje u pogledu transakcijskih cijena.

4. Poništava se članak 1. stavak 4. gore navedene odluke, u dijelu u kojem se odnosi na tužitelja St Anne.

5. Tužbe za poništenje članka 1. stavka 5. gore navedene odluke odbijaju se kao neosnovane.

6. Poništavaju se odredbe o obvezi priložene odluci, u dijelu u kojem nameću obveze drukčije od onih koje proizlaze iz utvrđenja Komisije o povredama, a koje Sud nije ocijenio ništetnima.

7. Ukidaju se kazne izrečene tužiteljima, osim onih koje se odnose na Finncell, te onih izrečenih poduzetnicima Canfor, MacMillan, St Anne i Westar, koje se smanjuju na 20.000 ekija.

8. Poduzetniku Mead Corporation nalaže se snošenje vlastitih troškova.

9. Komisiji se nalaže snošenje troškova dvaju vještačenja, koje je zahtijevao Sud.

RADNI PRIJEVOD

10. Komisiji se nalaže snošenje dviju trećina, članovima KEA-a jedne devetine, Finncellu jedne devetine te kanadskim tužiteljima St Anne, Westar, MacMillan i Canfor jedne devetine preostalih troškova.

11. Ujedinjenoj Kraljevini, intervenijentu, nalaže se snošenje vlastitih troškova.

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourgu 31. ožujka 1993.

[Potpisi]

---

* Jezici postupka: u predmetu C-89/85: njemački; u predmetima C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 i C-125/85 do C-129/85: engleski

RADNI PRIJEVOD